CARMINA
THOMÆ CEVÆ
è Soc. Iesv.

Videlicet

PHILOSOPHIA NOVO-ANTIQVA,

Quæ nunc primùm prodit.

IESVS PVER POEMA.

Editio quarta

SYLVÆ.

Altera editio auctior.

MEDIOLANI, M. DCCIV.

E Prælo Ghisulphiano.

Sumptibus Dominici Bellegattæ Bibliopolæ in via S. Margaritæ.

PHILOSOPHIA
NOVO-ANTIQVA

THOMÆ CEVÆ

è Soc. Iesv

SVB AVSPICIIS

EXCELL.MI DOMINI

D. ANNIBALIS
ALBANI
CLEMENTIS XI.

PONT. MAX.

Ex Fratre Nepotis.

MEDIOLANI,

Ex Officina Ghisulphiana.

EXCELLENTISSIME DOMINE.

IGnotus Tibi, longiſſimoque Italiæ tractu diſiunctus, Philoſophiam hanc metro alligatam Tibi dedicatam ſiſto, EXCELLENTISSIME DOMINE: Tibi, inquam, omnigenæ literaturæ dedito, quem mihi nobiliſſimi Equites, ij præſertim, qui in iſto Romano con-

 uictu

uictu Tibi quondam socij extitere, tantâ humanitate, tantâ affabilitate, candore, ac moderatione præditum assеuerarunt, vt meo erga Te obsequio, ingenitâ quadam formidine refugo ac solitario, tetricam verecundiam, & metum fere omnem ademerint. Earum scilicet virtutum lætissimarum, atq; , vt ita dicam, ridentium geniales vultus omnium animos, omnium obsequia amoremq; alliciunt; atq; ad sese, etiam remotissimos atq; agrestes, vi quadam trahunt. Ingenij porrò Tui perspicaciam atq; præstantiam iampridem noueram. Sciebam quoq; Te literis Latinis atque Græcis, nec non poesi, præsertim Italicâ, & varijs peregrinis linguis excultum. Audieram insuper quo plausu, in conspectu Romanæ vrbis, hoc est in theatro totius terrarum orbis, rerum Diuinarum theses propugnauisses: Ac deniq; frontem illam scientiæ, ingenuitatis, ac modestiæ

ſedem, triplici Laureâ, Philoſophiæ nimirum, Theologiæ, ac Iurisprudentiæ exornatam ſuſpexeram; & quidem hæc omnia in flore annorum, vix quinto luſtro ætatis exacto. At me præ cæteris mouit innocentia morum, religio, ac pietas; de quâ plura dicerem non ita cognita, mihi tamen veſtiganti comperta, niſi hæc eadem ad Te eſſet epiſtola peruentura; quam proinde inter legendum immeritò criminabere tanquam aut nimiam, aut non bene conſciam; et fortaſſe metues ne vlteriùs adhuc in laudes Tuas effundi velit. At ego nihil vltra addam. Nam ratio habenda eſt in primis modeſtiæ Tuæ; eius, inquam, modeſtiæ, quam ſuprema in terris dignitas Patrui Tui adeò non læſit, vt inde affabilior, humanior, ac moderatior (quanquam his dotibus iampridem emineres) adhuc euaſeris: Sanctiſſimum Pontificem imitatus, qui, nonniſi ægerrimè, & pre-

cibus victus, immò religione iniectâ, altissimum illud munus accepit, cuius videlicet hil nisi onus grauissimum sibi ferendum, & quidem difficillimis post hominum memoriam temporibus, iam tum apud se præuiderat; ac firmissimè constituerat. Atq; hæc de Te hactenus; quæ tamen iudicio Tuo (da veniam) minimè subiecta volo. Pauca nunc de opusculo hoc meo, quod vtriq; ingenio & sapientiæ Tuæ penitus libentissiméq; subijcio. Philosophiam nouo-antiquam apellare libuit; tum quòd mediâ quadam viâ inter priscos & recentiores incedit; tum quòd pleraq; noua sunt (vt puto) quæ mihi partim fortuitò, partim meditando, ex fontibus Matheseos in mentem venere; ijsq; vsus sum ad confirmandam partem potissimam veteris & Aristotelicæ Philosophiæ. An verò alij (quod non raro contingit) in hæc eadem inuenta inciderint, aut aliquid ex ijsdem innuerint,

parum ſolicitus ſum, neq; in hâc deuexâ ætate gloriolam primi inuentoris (etſi eandem minimè contemnam) admodum tamen curo: Quin gratiſſimum fuerit, ſi iiſdem his rebus confirmandis plurimorum auctoritas acceſſerit. Verſibus vti libuit, vtinam longè venuſtioribus; quos quidem Lucretij dulciſſimæ ſed virulentæ poeſi opponere conſilium fuerat, ſi vires ingenij animi audaciæ reſpondiſſent. Deniq; neq; expolitum neque abſolutum opus edidi. Edidi tamen, eo inter cætera conſilio, vt, ſiquid interea occurreret emendandum, crimen omne in breuitatem temporis refunderetur. Hæc hactenus de opuſculo hoc meo. Ad Te iterum redeo. Nã œſtrum neſcioquod improuiſum mihi ſcribenti ingruit, quo mens vaticinatur, ſub hoc Maximo Optimoq; Pontifice, ſcientiarum omnium atq; artium liberalium amantiſſimo, Te adiutore ac duce (quamprimùm iſte, quo

nunc flagrat Europa, ignis bellicus deferbuerit) futurum aliquando vt nostra Italia vniuersæ literaturæ artiumq; pulcherrimarum studijs iterum efflorescat, atq; Vrbs ista, terrarum omnium magistra, iterum sibi integrum sapientię regnum vindicet, Musarumq; choro præsideat, & disciplinarum omnium (vt ita dicam) habenas regat. Iamq; ille Mæcenas ter Maximus, Picturæ, Statuariæ, alijsq; honestissimis facultatibus Capitolium aperuit. Iam illa etiam transalpina studia, diu apud nos neglecta, quæ in laboriosâ eruditione versantur, ex sacrâ profanaq; antiquitate defossa, paulatim in sinum Italiæ matris redeunt. Iamq; Academijs varijs passim incendi animos video, quibus non multis ab hinc annis ad Tiberim tuum celeberrimi Arcades prolusere. Nec tantùm Ciuitatem istam terrarum caput, sed alias quoq; præclarus iste ardor paulatim inuadit. Atq; (vt dę

cæte-

cæteris fileam) in hâc noftrâ Patriâ inftitutus nuperrimè eft congreffus eruditifsimus ex lectifsimo Nobilium iuuenum flore, quorum nonnullos tecum educatos noueris, qui rem vniuerfam literariam inter fe partiti, alternis differtationibus ad omnigenam eruditionem atq; fcientiam, collatis inuicem ftudijs, conformantur. Quamobrem fi hifce initijs pulcherrimis Principum fauor vndequaq; accefserit; fi obfcuræ & fqualidæ per Italiam typographiæ, commercijs exterorum conciliatis, reliquarum nationum nitorem & cultum æmulentur; non dubito quin ingenia Italorum ad omnem eruditionem nata, deterfo tandem fqualore atq; otio, monimentis publicis innotefcant. Reliquum poftremò eft vt hifce meis lucubrationibus veniam abs Te petam: non quòd aufus fuerim illas Tibi infcribere; nomina enim Principum iuris publici funt; fed quòd eafdem nondum expolitas atq;

per-

perfectas obtulerim. Quibus vt aliquando supremam manum imponam, satis superq; erit, si hoc qualecunq; obsequij mei vectigal æquo animo, ac benigno vultu exceperis. Vale.

Excellentiæ Tuæ

Humill. atq; obsequentiss. Seruus

Thomas Ceua è Soc. Iesv.

LEC-

LECTORI.

PRinsquam, Lector, carmina aggrediaris, pauca quædam attendas velim, de quibus te præmonitum velo. Et primò quidem, quo minùs expolitum, & minimè perfectum opus ediderim (desunt enim de Anima & de Naturæ auctore dissertationes præcipuæ) causam rationemq; aliquam in præmissâ epistolâ nuncupatoriâ exposui: Ibidemq; alia nonnulla indicaui, quæ prælegas velim. Deinde hæc ipsa, quæ in lucem damus, eam vim tantùm habent ad persuadendum, quam necessitas metri permisit; quandoquidem potiora argumenta nonnisi figuris geometricis & numeris exprimi possunt. Quod si odiosum nomen demonstrationis alicubi reperias, id intelligas velim mitiùs, quantùm scilicet hanc geometricam dotem res physicæ patiuntur. Quoniam verò plerumq; contingit vt opus serium, & minimè interruptum, aspectu ipso lectorem auertat; Præsertim si initio aliquid salebrosum moram iniecerit; Iubet idcirco in hoc ipso aditu solutâ oratione explanare primam assertionem, quâ ex iactu lapidis conamur ostendere, dari aliquod principium, potens vniuersa corpora in nihilum redigere; quò faciliùs eandem metro alligatam, & cætera subinde huic adnexa, magnáq; ex parte innixa, assequaris.

Intel-

Intelligatur igitur lapis perpendiculariter sursum proiectus. Grauitas perpetuò obstans aliquem certè impedit motum. Non eum planè, qui fit; neque enim fieret, si impediretur. Ergo alium, qui fieri debuerat, nisi grauitas retrahens obstitisset. Ergo est alius quidam motus vlterior, natu prior, quo lapis ille tendere vlteriùs contendit, qui propterea debet esse possibilis; caeterùm neq; mobile eundem consequi niteretur, neq; illum grauitas impediret. Hic porrò motus, qui sic impeditur, ex consensu omnium mathematicorum, aequabilis omnino est, quòd videlicet à nullo impetu aduerso laedatur, seclusο aëris impedimento. Possibilis ergo est motus aequabilis; qui tamen in hâc rerum serie dari non potest. Nam motus corporum, qui fit per lineas rectas, vel est accessus ad centrum, ideoq; acceleratus; vel recessus à centro, ideoq; retardatus. Ergo, cùm praedictus motus aequabilis iam ostensus sit absolutè possibilis; & ex alio capite in hoc rerum ordine sit impossibilis; necesse est eundem posse existere in alio rerum statu; in eo nimirum, in quo grauitas retrahens nihil obstet: Quod quidem eueniret, sublato centro vniuersi, quò grauia omnia feruntur. Tunc enim lapis impulsu quouis per inane delatus, neutiquam retraheretur à grauitate versùs centrum sibi extrinsecum, vnde oritur retardatio. Verùm id fieri nequit, nisi omnia corpora in nihilum redigantur, lapide illo vno tantùm superstite, qui incitetur ad cursum. Si enim alia superessent, centrum quoq; eorundem superstes foret, eòq; corpora tenderent motu accelerato, vel ab eodem recederent motu retardato, vt priùs. Ergo, cùm sit possibilis motus ille naturalis aequabilis, vt diximus; neque sit possibilis, nisi in tali statu; dari

etiam

etiam poterit istiusmodi status, in quo nimirum omnia corpora, uno tantùm retento, in nihilum redigantur. Datur ergo potestas, seu principium, potens omnia redigere in nihilum: Quod erat demonstrandum.

Iam verò hoc idem, solutionesq; eorum, quæ obijci possent, atq; alia physico-mathematica subinde nata, dilucidiùs fortasse, atq; expeditiùs carmine exposita, si lubet, aggredere.

IOAN-

IOANNES VINCENTIVS IMPERIALIS è Soc. Iesv, PRÆPOSITVS PROVINCIALIS Prouinciæ Mediolanensis.

CVM Librum, qui inscribitur: PHILOSOPHIA NOVO-ANTIQVA Patris Thomæ Ceuæ è Societate Iesv, aliquot eiusdem Societatis Theologi recognouerint, & in lucem edi posse probauerint; facultate nobis a Patre Nostro Vicario Generali Michaele Angelo Tamburino ad hoc communicata; concedimus, vt Typis mandetur, si ita ijs ad quos pertinet videbitur. In quorum fidem, has literas, manu nostra subscriptas, & Sigillo Societatis nostræ munitas, dedimus. Genuæ 7. Augusti 1704.

IOAN. VINCENTIVS IMPERIALIS.

IM-

IMPRIMATVR.

Frater Ioseph Maria Reina Ord. Præd. Sac. Theologiæ Magister, ac Commissarius Sancti Officij Mediolani.

Bartholomæus Crassus Canonicus Ordinarius pro Eminentiss. Card. Archiep.

Angelus Maria Maddius pro Excell. Senatu.

DISSERTATIO PRIMA.

ARGUMENTUM.

Dari principium aliquod, potens vniuersa corpora in nihilum redigere, ostenditur ex motu grauium retardato. Grauitatem esse innatam corporibus contra Gassendum, & Cartesium. Cur grauia ad centrum ferantur. Ex naturâ libræ demonstratur, corpora demissa ex quiete ex inæqualibus distantijs à centro, eodem tempore ad centrum peruenire. Corpuscula Gassendi vel esse omnino torpida, vel in vnum concurrere, ac proinde reduci ad quietem.

SVmme Pater, cuius diuino hæc omnia nutu
Ex improuisò venere in luminis auram,
Quæ priùs obscuro in nihilo subducta larebant;
Hoc opus immortale tuum, mentisq; supernæ
Grande magisterium quoties caligine densâ
Obsitus ingredior contemplaturus opacæ
Naturæ ingenium, toties formidine sacrâ
Territus, & cognoscendi spe lusus inani,
Te summum artificem, veluti sub nube latentem,
Eque tuis rebus translucens Numen adoro.
Magnum aliquid certè miranda hæc machina rerum

Abſtruſum gremio cupidis mortalibus abdit:
Nec Deus ille opifex nos ludit imagine vanâ,
Circitor vt ſolet admirandis fallere vulgus
Portentis, quorum ſimul ac perſpexeris artem,
Ilicet è triuio nugas contemnis inanes,
Et plebem intentam vana ad ſpectacula rides.
Longe aliud reor iſtud opus quàm vt deniq; poſſim
Muſiuam ex varijs fruſtillis credere opellam,
Aut aliquid tale exigui moliminis, vnde
Maieſtas rerum, & iuſta admiratio ceſſet.
Fas mihi, magne Parens, operum nonnulla tuorum,
Viſa per obſcuram veluti ſplendeſcere noctem,
Perſpicuo metro in Latium deducere carmen.
Illa quidem pauca, at quædam ceu fulgetra Veri
Illius immenſi, densâ de nube micantis,
Quo mentes hominum quondam lux dia beabit,
Quamprimùm exuuias, & terrea vincula ponent.
Sed priùs artificem rerum cognoſcere præſtat,
Atq; extare aliquod numen, quod vertere nutu
In nihilum poſſit, penitusq; abſumere cuncta.
Scilicet hinc aditus prima in penetralia veri;
Idq; perexiguâ ac facili conabimur ex re
Arguere. Ex minimis nimirum maximus ille
Arbiter & mundi faber innoteſcere gaudet.
Hoc primum ſtatuo: Grauia omnia deſcendendo,
Aut aſcendendo, ſeu per decliuia plana,
Seu rectà ad mundi centrum prolapſa ferantur;
Non illa æquato, ſed vel creſcente deorſum,
Vel ſurſum contra pereunte incedere motu.
Inſuper hoc etiam mihi poſco, vt, ſi impetus ille,
Qui lapidi ſemel imprimitur, nullatenus vnquam
Oppo-

Oppoſito eliſus fuerit niſu, integer vſq;
Illæſusq; æquo deducat mobile curſu.
His animadverſis, lapidem iaculemur in altum,
Protinus hunc grauitas à tergo inimica coërcet,
Atq; manu quadam retrahit, cogitq; reuerti.
Ergo aliquem niſu aduerſo motum impedit. At quem?
Non illum certè, qui fit; nec enim fieret, ſi
Obſtaret quidquam ne fiat; nec lapis ille
Conficeret curſu ſpatium quod conficit. Ergo
Eſt alius motus natu prior, vlteriorque,
Quem natura cupit, quo corpora iacta ferantur,
Ni vetet ingenitum pondus. Sic acer arenâ
Aut circo ſonipes, niſi fræna iniecta morentur,
Ilicet effuſo prætervolet omnia curſu.
Sic, vbi remigio valido ratis æquora ſulcat,
Si fortè ingruerint aduerſi flamina venti,
Illa quidem curſum frænant retrahuntq; priorem;
Non illum tamen imminuunt, qui reſtat eunti.
Hactenus hæc liquidò conſtant. Iam quæritur: Iſte,
Qui lapidi eſt vetitus motus (quem nempe teneret,
Ni vis retraheret contraria) quæritur, inquam,
Num ſit deficiens: Nimirum, ſi foret expers
Ponderis omnino lapis ille, an rurſus eidem
Vis aliqua obſtaret ſic moto, ipſumq; cieret
Oppoſito niſu. Quod ſi affetis, vſq; redibit
Quæſtio; namq; eadem cauſa eſt, atq; omnia vtrinq;
Sunt paria. Ergo illud poſtremò relinquitur, vt ſit,
Non vtiq; expirans paulatim, ac deficiens; ſed
Æqualis ſibi met ſemper: Quippe impetus ille
Impreſſus ſemel, à nullo tunc læditur hoſte.

 (Mentem

(Mentem instaurato, atq; aliquid puluisculi odori
Sume è pyxidulâ, atq; in clarum sternue solem;
Inde iterum vires intende, animosq; resume)
Atqui (vt constitui iam pridem) æquabilis iste
Motus in hâc rerum serie posituq; repugnat:
Et capite ex alio fictas nequit ille Chimæras
Inter, & ex hirco & ceruo pugnantia monstra
Censeri; nam si id foret, & prorsus nihil esset,
Non illi obstaret grauitas inimica, nec ipsum
Natura vsq; adeò ingenito conamine vellet:
Ergo, aliâ in rerum serie posituq;, fateri
Omnino debes hunc tandem existere posse.
Hactenus hæc pariter manifesto lumine constant.
Iam rogo, quæ foret hæc series diuersa? quid
inquis?
Illa, inquis, quâ corporibus nil pondus obesset,
Sublato id propter centro, quò cuncta feruntur.
Tum lapis impulsu nimirum quolibet actus,
Ilicet æquato fugeret per inania cursu.
Egregiè! At fieri hoc nequit, in nihilum nisi
cuncta
Verteris, & lapis ille vnus solusue superfit:
Nam si præterea remanerent corpora, vbiuis
Illa velis poni, centrum foret vsq; superstes,
Atq; illuc ruerent, veluti priùs: Ergo necesse est
Deleri, interimi, atq; eradi funditus omnia.
Cogeris hoc etiam concedere. Iam teneo te.
Verte omnes tete in facies, & contrahe quidquid
Siue animis, siue arte vales; non hinc patet vllus
Exitus. Ergo illum cùm posse existere motum
Æquatum dederis; pariter fateare necesse est
Posse dari hanc seriem, quâ corpus scilicet vnum
Dumtaxat reliquum maneat. Datur ergo potestas
Omnia vertendi in nihilum: Quod erat mihi
in isto
Carmi-

Carmine propositum. Atqui, inquis, verissima
sunt hæc,
Si nempe ingenitâ ad centrum grauitate ferantur
Corpora, vt à mundi exortu res credita. At istud
Gassendus tibi, parq; illi Cartesius vsq;
Contendent, aliam seriem atq; exordia rerum
Commenti. Ergo illa aut vncis apprensa quibusdam,
Atq; catenatis atomis rapiuntur ad ima,
Aut quadam rapidi vi turbinis extruduntur.
Quare, vbi desierit vis illa, extrinsecùs ijsdem
Adueniens, iter instituent æquabile; quamuis
Et centrum, & mundi moles illæsa supersit.
Hæc illi. Ast aliam liceat mihi fingere quendam
Hostem de triuio, quo cum certamen inire
Liberius possim; nec enim decet hoc pugilum par
Nobile cum vulgo in mediam descendere arenam.
Huc ades ergo. Peto, num, si duo corpora libræ
Lancibus insidant hinc inde æqualia prorsus,
Exactè à puncto medio suspensa, peto, inquam,
Num paria hinc atq; hinc credas momenta futura
Vt neutrum neutri præster cedatue? quid inquis?
Certè assentiri vel nolens cogeris; aut si
Præfractè id renuas, terrarum quantus in orbe est
Indigenûm census iustâ te exsibilet irâ;
Teque olitor, lanio, tonsorq;, puerq; triennis,
Fœmina quæq; rudis, docti indoctiq; furentem
Ex hominum cœtu numeroq; facessere cogant.
Id mihi sponte, reor, concedis. Iam peto rursum,
Teque oro; Vnde habeas, librata hæc pondera vtrinq;
Mansura? vnde scias? inquam. Nam cætera turba
Causam habet in promptu; paribus quòd nempe deorsum

Viribus ingenitis tendant. Æqualia quippe
Vtraq; cùm sint omnino, pariterq; remota
Ex æquo à centro libræ; conatibus æquis
Vrgent iccirco sese, librantq; vicissim;
Nec secus id poterit contingere. Non ita porrò
Prompta tibi est ratio, cui vis extrinseca prorsus
Hoc præstat munus. Nam qui scis (corpora quamuis
Mole pari exciterint) iccirco æqualiter istis
Impactis vncis, nisu, & vi prorsus eadem
Hinc atq; inde trahi? qui scis vim turbinis illam,
Quâ non pugnantum ventorum implexior vlla,
Æquam vtrinq; fore? externo res vertitur ista
Arbitrio & nutu, atq; adeò formidine plena est,
Assensumq; nequit cuiquam extorquere; nec ipse
Hinc possis liquidò verum istud cernere. Nam si
(Finge tibi) ex Indis veniens, aut vltimâ ab Arcto
Circitor, ignotæ regionis mira recensens,
Imponat vulgo, saxa illic iacta per auras
Interdum obliquare vias, consistere sæpe
In medio cursu, non rarò assurgere in altum
Sponte ab humo: Hunc certè largo effusoque cachinno
Complosis manibus ridebimus. At tibi mirum
Ex istis nihil acciderit. Promptissima causa
Illico erunt torto corpuscula deuia cursu
In latus: Et quæuis blaterauerit ille, oculisq;
Visa sibi iuret; soluendis illico nodis
Intrepidè cunctis (nam quid non deniq; soluas?)
Præsto aderunt atomi. Non ergo hinc pondera possis,
(Vt redeam ad litem) non, inquam, hinc pondera possis,
Corporibus certo modulo præscribere. At, inquis,
Non

Non hinc arguimus: Sed cogimur inde fateri,
Quòd manifesta oculis fit res. Æqualia quippe
Corpora vbi fuerint, toties librata videmus:
Atq; his perspectis, tum demum reddere causam
Nitimur. In pedicas atq; oblita vimina visco
Irruis, vnde ægrè pennas exsoluere possis.
Nam quî scire queas (quoties librata quiescunt
Corpora) an exactè tum sint æqualia? Nam, si
Alterutri quidquam plus iusto dempseris, actum
est,
Quantumuis minimum desit. Quî cernere possis
Num libra à medio suspensa? an brachia vtrinq;
Æquè densa, pari sub mole? an libera prorsus?
Num tacita ærugo obsistat? quæ Sphynx queat
ista
Rimari intuitu, quæ perspicienda tamen sunt
Vt manifesta oculis res sit? Non sensibus ergo
Hausimus ista, sed ingenito nos lumine solers
Instituit ratio. Nec enim exactissima libra
Fors vnquam extiterit, nec corpora prorsus eadem
Prædita mole, nec vlla vnquam experientia testis
Adduci potuit. Redit ergo quæstio prima
Vnde scias? Puerum quinquennem interroga, eburnis
Propositis globulis æqualibus: Ille, priusquam
Rem librâ expendas, quam nunquam viderit olim,
Ilicet intrepidè paria hinc atq; inde futura
Asseret haud dubius momenta, quòd insita vtriq;
Sit grauitas eadem. Sic illum nempe magistra
Natura instituit: Sic illum ab origine format.
Nec præiudicia ætatis de more cauenda
Obijcias: Scimus quò demum hæc nænia tendat.
Et fortasse aliquis natiuum extinguere lumen
His cupiat nugis, quò circumducere cæcas

Ad libitum possit prærupta per inuia mentes.
Postremò nodus superest tricosior. Illa,
Quæ lapidem rapiunt corpuscula adunca deorsum,
Sponte-ne deducunt ad centrum, an & ipsa trahuntur?
Si primum: ergo illis, quâ tendere ad infima possint,
Insita & ingenita est grauitas, nempe impetus ille,
Qui trahit ad centrum. Cur ergo & corpora eundem
Non habeant pariter nisum? Sin ipsa quoq; vncis
Indigeant alijs; eadem de his quæstio rursum
Perpetuo semper reditu instaurata resurget.
Non igitur grauitas extrinsecùs aduenit vllis
Corporibus: Quod erat mihi deniq; demonstrandum.
At nondum ad votum perspexeris hæc, nisi discas
Cur grauia ad centrum constanti lege ferantur.
Nam quid habent illic, quæso, quod denique possit
Ipsa adeò allicere? An sedem, quâ fortè quiescant?
At sedes angusta nimis, concessaq; nulli,
Scilicet exiguum punctum. Num cuncta tumultu
Iccirco properent tanto connixa vicissim,
Conatuq; ipso impediant sibi deniq; metam?
Nimirum est aliud quiddam, quod corpora vellent,
Ingenitisq; priùs tentant conatibus; atq; hinc
Impetus ad mundi centrum consensibus æquis
Detorquetur. Id exemplo priùs exequar; Inde
Illud idem sperem manifesto in lumine coram
Sistere. Sex igitur raro de subere cymbas
Finge tibi exiguas, in gyrum æqualibus interuallis dispositas, quas pura, quietaq; lympha
Susti-

Sustineat; totidemq; pares tibi fingito iisdem
Magnetes superimpositos, vt quisq; sodalem
Pertrahere ad sese valeat. Tunc viribus æquis,
Vt primùm data libertas, de more vicissim
Contendent sibi met concurrere. Sed quia in
orbem
Dispositi ex æquo distant, & tempore eodem
Perficere id prorsus vellent; cùm mutuò iungi,
Atque coire aliter nequeant; se protinus omnes
Dirigere ad centrum, atq; illuc contendere verso
Impete, consilio quodam dictante, videbis.
Nec tamen iccirco credas conatibus illis
Appetere hoc punctum, aut illic sperare quietem;
Sed quadam veluti ingenitâ ratione coactos
Conspirasse simul, quò se contingere possent.
His ita perspectis; tibi finge hæc omnia latè
Vndiq; sub cœlo concurrere velle vicissim
Inter se, quamuis distantia, tempore eodem,
Non secus ac paleis electra, hydrargiron auro,
Et ferro magnes, & cera hispana papyro.
Tum ratione pari confestim fœdere quodam
Omnia perspicies punctum conuergere in vnum.
Hactenus hæc claro manifesta in lumine cernis.
At duo sunt, inquis, iam constituenda. Quòd
omnia
In primis cupiant sibi corpora mutuò iungi:
Deinde quòd vnanimi studio concurrere eodem
Tempore nitantur. Nodum mihi soluere vtrumq;
Aggredere. Aggredior: Sed te priùs id rogo
supplex
Vt neutram in partem tibi mens inclinet, vt æquas
Hinc atq; hinc ratio sustentet libera lances.
Finge itaq; ex tot corporibus, queis machina
vasti

Conflatur mundi, finge, inquam, nil supereffe
Ex istis, præter tellurem. Cætera verò,
Scilicet aëreos tractus, & fydera, & ipsos
Stellatos orbes, & quicquid cernimus, omnia
Dispersa in nihilum, deleta, absorptaq; cuncta:
Namq; , vt principiò statui, datur ista potestas.
Tum lapidem ex alto demissum intellige, inane
Per spatium. Hunc grauitas innata, vt vidimus, imum
Deferet ad centrum terræ. Nihil hiscere contra,
Nil huc vsq; potes, nisi iam concessa retractes.
Rursum alium lapidem demissum intellige, triplo
Maiorem. Hic pariter, velut alter, ad ima feretur.
Sic alius pariter quoq; maior. Denique quicquid
Ponderis adijcias, delabi semper ad ima
Prospicies animo. Hoc etiam concesseris vltro;
Et fortasse etiam grauiori à pondere credas
Descensum augeri potiùs, quàm posse vetari.
Auge itaq; vsq; adeò, vt terras iam prorsus adæquet,
Vt gemini existant orbes telluris, vtrinq;
Æmuli, vtrinq; pares penitus, prorsusq; gemelli,
Immenso circumfusi late vndiq; inani.
Iam rogo: num descendet adhuc, veluti priùs? Hic te
Nonnihil hærentem video implexumq; : Quid inquis?
Quid tecum reputas? quid mente animoq; volutas?
Forte neges? atq; immotum consistere vtrumque
Tum fortasse velis? At molem ac pondera sensim
Auximus, atq; oculis descendere ad ima deorsum
Perpetuò hunc lapidem crescentem huc vsque videbas.
Cur ergo, vt primùm terrarum æquauerit orbem,
Pro-

Protinus iniecto veluti subsistere fræno
Tum primùm incipiat? Num tantâ mole superbus
Dedignetur ad obsequium demittere sese,
Contineatq; gradum? Quod si descendere perstet,
Vt priùs, idq; velis; rogo te, cur hic nouus orbis
Ad veterem potiùs tendat? cur non prior ille
Tendat ad hunc potiùs, cùm sint paria omnia
vtrinque?
Forsan in immenso credas existere inani
Punctum aliquod, quod iure suo trahat illico
quicquid
E nihilo eruerit Numen? Non ista fateri
Æquo animo possis, nec tricis liber ab istis
Impunè exieris, nisi des concurrere vtrosq;
Tunc orbes (quanquam iam pridem, dispare
quamuis
Mole vtcunq; forent, concurrere vterq; vicissim
Cœperat ad staticæ leges, vt nempe minori
Impetus & cursus maior foret, ordine verso.
Verùm istud differre iuuat, ne pondere iniquo,
Et rerum cumulo tibi mens conferta grauetur)
Ad causam redeo. Cùm iam concesseris orbes
Hos geminos concurrere; iam dabis ergo lapillos
Hoc itidem præstare duos: modò cætera quæq;
Absorpta in nihilum fuerint; dein tres quoque
eadem
Lege occursuros dabis; & dabis insuper vltra
Quotcunq; é nihilo eductos prodire subinde
Videris. Ergo vides, paulatim denique mundo
Reddito in integrum, singillatimq; vocatis
E nihilo rebus, concurrere cuncta vicissim:
Quod fuerat primò statuendum. At cernere
nondum
Hinc potes, vt punctum tendant ista omnia ad
vnum,

 (Quod

(Quod iam propositum fuerat) nisi cuncta vicissim
Corpora nitantur concurrere tempore eodem.
Id porrò euincam, spero, si corpora eodem
Tempore conueniant ad centrum, dissita quamuis,
Ex interuallo quouis. Hinc quippe necesse est
Vt prior ille etiam concursus mutuus, vnum
Prorsus, idemq; petat sibi temporis interuallum.
Id superest vnum nobis, labor vltimus hic est.
Summe opifex rerum, cuius mira abdita sancto
Terrore ingredior, qui nutu cuncta superno
Conditor e nihilo eduxti; meq; addere rebus
Insuper hisce tuis partem, miserate, dedisti;
Da faciles aditus sacra in penetralia veri,
Quò te, rerum auctor, mortales territi adorent,
Agnoscantq; Deum. Tu nigras discute nubes,
Tu pauidos gressus, tu cæcam dirige mentem.
His rite obsequijs domino auctoriq; solutis,
Huc ades, atq; animos detersa nube serenos,
Et curis vacuos mihi præbe. Hanc aspice libram
Insertis vtrinq; globis ex ære rigente
Vtriq; extremo; quorum alter mole sodalem
Excedit decuplo: decuplo sed longiùs alter
A centro libræ, versa ratione, recedit.
Hos ita dispositos consistere vtrinq; necesse est
Momentis paribus libratos: Idq; fateris;
Quippe Syracusius quondam hæc miranda reclusit
Inuentor staticés mortalibus Archimedes.
Hanc igitur libram suspensam mente deorsum
Defer, vt in centro mundi librata quiescat,
Centro ibi quoq; fixa suo. Tum pondera ibidem,
Momentis æquis hac ipsà in sede retentis,
Vrgebunt sese, neutro superante, vicissim.
Iam rogo; Cur decuplo maior globus ille minorem

Oppo-

Oppoſito nequeat niſu detrudere, quanquam
Corpore conetur decuplo? Qui fiat, vt alter
Præfractè obſiſtat contra? Conatibus ergo
Mutuò contendunt inter ſe æqualibus. Ergo
Ille minor quantùm decreſcit corpore, tantùm
Viribus excellit, defectumque impete ſupplet.
Segnior ille prior, longè iſte animoſior. Vt, ſi
Tres tibi nocturni fures conuellere poſtes
Nitantur, tuque obnixo in contraria tergo
Reſtiteris; triplo maior quàm cuique latronum
Impendenda tibi vis eſt: Ni feceris; illi
Impete diſcludent valuas. Haud ſecius iſti
Obuerſis globuli luctantur viribus: Hinc ſe
Ex æquo trudunt: Hinc librâ exemptus vterque
Confeſtim ad centrum concurrent tempore
eodem,
Quantumuis ſpatio decuplo minor altiùs extet.
Quippe interuallo reſpondet prorſus vtrique
Impetus, augeturque auctâ diſtantiâ, iiſdem
Legibus. At ſimili ratione & cætera quæque
Corpora peruenient ſimul omnia tempore in
vnum
Ad mundi centrum. Hinc relegens veſtigia retro
Arguo, eos niſus, natu & ratione priores,
Queis ſibimet cupiunt concurrere corpora; eodem
Tempore velle ſuos vrgendo abſoluere curſus:
Quod quia non poſſunt, reflectitur impetus vnum
Ad punctum; atque illuc ſimul omnia tempore
eodem,
Diſſita quantumuis, diuerſâ è ſede feruntur.
Hinc quid ſit grauitas noris, nempe impetus iſte
Ingenitus rebus, punctum reflexus in vnum.
Nec te decipiat quòd ligno & marmori, eadem
Sub mole, haud par ſit grauitas; hoc namque
ideo ſit,
Quod

Quòd quantò grauius, tantò quoque densius vnum
Est præ alio; siue intersperfum id præstat inane,
Seu minus aut plus materiæ spatio sub eodem.
Sed neque te fallat, globulus quòd paruus ab alto
Tardiùs ad terram veniat, quàm maior, eadem
Demissi è turri. Expansum folium quoq; chartæ
Segniùs inde cadet, quàm si agglomeraueris illud
In globulum exiguum; quòd magnâ ex parte sit illi
Tunc exempta superficies. Haud secius, auctâ
Mole globi, haud quaquam modulo quoque crescit eodem
Ambitus, vt geométra docet; Sed, pro ratione
Crescentis solidi, minor est cutis extima, corpus
Quæ tegit; atq; adeò minùs officit aura cadenti.
Contra autem tenuis puluisculus aëre longas
Vsque moras trahit, & varijs ambagibus errat.
Hæc obiter monui, ne (quod fit sæpe) serenum
Prætenta impediat tenuis nubecula solem.
Sed quoniam veri lux improuisa latentis
Perstringit radijs oculos, aciemque retundit;
Estque tibi portenti instar, quòd tempore eodem,
Seu lapis è turri, siue idem lapsus ab astris,
Ad metam grauium descendat; rem tibi eandem
Luce nouâ illustrem conabor reddere: quanquam hæc
Pierijs numeris includere plectra laborent,
Quòd nequeat geométra suo discurrere campo.
Nec valeo nisi desumptis popularibus vti
E triuio rebus, quas possim æquare canendo.
Finge igitur tibi mente globum, qualem ænea belli
Machi-

Machina ventre cauo clausum gerit, ore vomendum:
Atq; ipsum in centro mundi tibi finge repostum.
Huic parte ex aliquâ minimum si ponderis addas,
Aut digito timidè percusseris exiguo ictu,
Ilicet à medio incipiet discedere puncto.
Quòd si ipsum æquato motu, dextraque sequaci
Summoueas rectà, & sursum deducere perstes;
Tum sensim obniti contra, dextramq; grauari
Vrgendo, & pondus paulatim crescere eundo
Concipies animo; ac demum cohibere renixu
Vix poteris. Grauitas igitur, seu nisus ad imum
Telluris punctum, qui nullus prorsus ibidem
Principiò fuerat, cursu agglomeratur in ipso.
Quò fit, vt à centro quantò est distantia maior,
Tantò etiam vis momenti superaddita crescat.
Atque ideo æquali descensum tempore, quouis
Ex interuallo fieri fateare necesse est.
Id potes exemplo vulgari addiscere. Filo
Suspensus globulus puncto requiescat in imo;
Quælibet aura mouet; Sed quò altiùs ille per arcum
Prouehitur, tantò grauiori pondere sentis
Dextræ obluctari, & reditum affectare deorsum;
Quò fit vt æquali decurrat quoslibet arcus
Tempore, inæquales quamuis. Hoc prorsus in ipso
Corpore contingit, quoties summoueris illud
A mundi centro, & sursum educere tentes.
Nam si stellato defixa adamantina Cælo
Linea nexa globo fuerit, libramine iusto
In metâ grauium posito; dextraque sequaci
Hunc procul à centro impuleris; non ille per arcus

Excur-

Excurret, quos tu valeas discernere sensu;
Sed recto in speciem motu, ceu liber, ab imo
Discedens puncto pronectus in ardua tendet.
Et tamen, ad leges exactas penduli, eundo
Momenta acquiret semper maiora deorsum.
Verùm, inquis, ratio hinc quædam, & quędam veluti mens
Indita corporibus, sensusque animusque videtur.
Quod si vacuis atomis eadem comprensa trahantur,
Tum nihil ex istis affingimus. O bone! mentem
Cur ergo hanc ipsam & sensum in corpuscula transfers?
Nonne vides vt sponte suis egressa latebris
Ex imo centro contendant tramite recto
Ad lapidem emissum fundâ per inane vagantem?
Quem, veluti prædam, confestim mordicus hamis
Iniectis, penitusque poros ingressa patentes
Comprensum vinclis retrahunt, secumq; deorsum
In sua regna vehunt? Cur non illo impetu eodẽ,
Quo primùm incurrunt, non ipsum tramite recto
Vlteriùs pellunt? cur, prædam nacta, repentè
Consilium mutant, rursumque feruntur ad ima,
Inde iterum redeunt instructa tenacibus ansis?
Nonne ista arbitrio quodam studioque geruntur?
Namq; aliud quid agit, comprenso fure, satelles?
At quò dispicias hanc clariùs, & propiùs rem;
Finge tibi in nihilum rursus ista omnia verti,
Atque vnam superesse atomum dumtaxat inani
In spatio. Illa vtiq; in nullam se vertere partem
Sponte obnixa queat (nam quò se deniq; vertat?)
Huic igitur dubiæ, incertæq;, morasq; trahenti

Finge

Finge aliam è nihilo egressam prodire sodalem
Eminus extantem. Rogo nunc, an & ista quiete
Torpescet simili? nam tertia quartaque eadem
Segnitie ac somno pariter sopita quiescet,
Nullaque ad officium naturæ operosa iacenti
Præstò erit. Ergo illa, vt primùm socia altera demum
Prodierit, monitu & sensu velut excita quodam,
Instituet cursum. Sed quò? nam terminus olli
Esse aliquis certus debet, ne insana vagetur.
Verte omnes tete in partes; Nam denique in vnum
Cogeris inuitus concurrere vtramque fateri.
Aspicis in nostros vt te deducere sensus
Paulatim incipimus? Verùm par, inquis, vtrinq;
Occupat attonitum stupor, & nox obruit atra.
Nam qui istud fieri demum queat, vt lapis ille,
Aut atomus, torpens priùs atq; immota, sodali
Protinus occurrat? qui nuncius admonet? aut quę
Incitat improuisa manus? Quid cætera cogit
Corpora, vt à centro quantum summota recedunt
Tantum inde acquirant momenti, vt tempore eodem
Conueniant? Verùm mihi prompta solutio nodi est.
Cogeris ista, velis nolis, concedere. Libræ
Quippe inconcussæ iam vidimus omnia niti.
At causas, latebrasque illas, quas deinde requiris;
Perplexique moras nodi vox vnica soluet.
Aura, tibi hanc vocem committo, hanc defer in altum,
Si potes, ad Superos, & coram numine siste,
Ingenij testem confusâ in nocte iacentis.

Nescio

Nefsio. Non (*a*) ipse hoc possit penetrale subire,
Scacchia qui triplici certamine versat eodem
Tempore summotus ludo procul, omnia mente
Complexus memori: Non qui (*b*) Viuianea soluit
Hugenijque obscura ænigmata Lebnitijque;
Nec geometriæ vinclis (*c*) qui claudere motum
Instituit, implexum sperent dissoluere nodum.
Nec pudet ignorare. Decet caligine opacâ
Maiestatem operis tanti sub nube latere,
Abscondique magisterium. Te scrupulus angit
Atque vrit tenui (si cætera conspicis) in re,
Securusque trabis, paleâ terreris inani;
Vt qui longæuum percussit fuste parentem,
Argentumque latrocinio sacrum abstulit aris,
Deinde timet, lustralis aquæ ne quinque vel octo
Exciderint guttæ è digitis in limina templi.
Namque alio certè ingenio genitricis in aluo,
Ignarâ genitrice ipsâ, molimine clauso
Formatur fœtus. Quæ mens tot digerit artus?
Vt venæ, vt fibræ tot in vsus, ordine tanto,
Dispositæ? vt partes nexæ insertæque vicissim,
Exactis adeò numeris, solertiâ, & arte?
Ingenio-ne suo? quid ais? Lapidum-ne cadentum
His conferre queas leges? Plena omnia cernis
Consilio, & ratione; Sed artificis tamen vna
Est mens, consilium, & ratio, quæ cuncta gubernat.

Postremò, quod distuleram, nunc accipe; Nempe

Si

(*a*) *Hieronymus Saccherius è Soc. Iesu, Lector Math. in Ticinensi Vniuersitate.*

(*b*) *D. Guido Grandus, Monachus Camaldulensis, Lector Philosophiæ in Pisana Vniuersitate.*

(*c*) *Ioannes Ceua meus frater.*

Si duo inæqualis ponantur corpora molis
In rerum nihilo, sibi concursura vicissim
Vtraque, sed versâ ratione; vt nempe minori
Sit præ alio cursus tantò velocior, ipsam
Quantò infra est molem alterius. Finge vtraq; filo,
Dissita quantumuis, coniungi adamantino; vt vnum
Ex geminis corpus coalescat. Iamque pusillus
Hinc tibi proueniet Mundus: nam cætera cuncta
Fingimus absorpta in nihilum; Atq; ideo, velut istâ
In rerum serie nituntur corpora quæque
In metam grauium; haud aliter tunc illa duo vnum
Vrgebunt sese in centrum librata vicissim.
Ergo (vides) quantò moles erit amplior vni,
Tantò erit hinc motus vice versâ lentior, atq;
Languidior; Secus adnexum propelleret vltra,
Iugiter vrgendo, socium, & per inane fugaret
Æterno impulsu: vt nauis, si incurrat eundo
In cymbam contra venientem, flamine venti
Delatam, atque æquè velocem, protinus illam
Mole perexiguam secum rapit æquor in altum.
Quantò igitur præstans ingenti corpore pondus
Maius erit, tantò euadet constantius, & vi
Ingenitâ stabit sibi nixum firmius. Hinc fit
Vt mole immensâ, atque immani pondere Mundus
Consistat; nec eat grauibus sponte obuius vllis,
Sed stans aspiciat labentia corpora ab alto.
Hæc mihi iam versata diu. Hinc penitus Galilęi
Mobilium emanant leges; hinc illa cadentum
Exoritur ratio ad seriem imparium numerorum;
Hinc geometriæ quamplura recondita nobis
Ex improuisò in lucem venere reperta,
Cunctaque iam longo studio sibi consona vidi.

DIS-

DISSERTATIO SECVNDA.

ARGUMENTUM.

Innuitur systema, quo Natura motu rerum perpetuo agatur. Inde tamen sequitur necessitas alicuius formæ Peripateticæ, quæ à Gassendo etiam tribuenda est suis atomis; quanquam nonnulla, sed pauca, fieri possint ex diuerso positu corpusculorum. Systema Cartesij impugnatur. Philosophiam veterem inuentis recentiorum quamplurimis esse instaurandam.

HIS ita compositis, quantùm finit ingenij vis,
Non tamen inde satis consultum rebus: & istis
Naturæ vicibus, quas cernimus, haud satis vsq;
Prouisum. Quippe his demum concursibus illud
Postremò efficitur dumtaxat, vt omnia in vnum
Conuergant punctum, inq; vicem connixa quiescant.
Æternos natura autem petit incita motus
Implexos, variosue, quibus miscerier omnia,
Mistaq; secerni possint, iterumq; coire,
Et varias facies sortiri, & sumere formas
Nunc has nunc illas, partim ex concursibus istis,
Partim ex integro. Verùm hic caligine rursum
Obruimur cæcâ; nec fas nisi, vt abdito in antro,
Attrec-

Attrectare manu, siquid fortasse teneri
Prensariue queat.
Finge ergo, hos præter nisus, queis corpora quæq;
Vndiq; conantur descendere ad infima mundi;
Finge alios quosdam diuersis rebus inesse,
Queis sese fugiant nonnullæ, aliæq; vicissim
Nexibus, & nodis sese amplectantur amicis;
Non tamen è spatio quouis, sed, limite fixo,
Ex interuallis certis, ceu mobile ad aurum
Conuolat argentum, atq; alia innumera. Hinc tibi motus
Perpetuus fortè exurgat, retrahentibus illis,
Ast alijs contra reuocantibus; hinc fera bella,
Et plexus varij, atq; à centro deuia sæpe
Nunc hæc nunc illa, hinc lites, permistaque cuncta.
Nec tamen hæc statuo, longo meditanda recessu
Ad leges certas; sed quadam indagine fingo:
Quæ, nisi conueniant rectè sciteq;, relinquam.
Verùm Epicuri, inquis, ruit hinc respublica, cui lex
Immota & stabilis, præter motum atq; figuras,
Nil aliud posci: Atq; adeò natura quibusuis
Vna eademq; atomis danda est, discrimine nullo.
Nam species varias si finxeris, illico regnum
Obtineat vetus illa, putris, macieq; peresa,
Explosa, exosa, atq; huius iam fabula secli,
Illa, inquam; (at quænam? dic ocyùs, obsecro) *Forma*.
Forma malum, quo non terris præsentius vllum,
Monstrum horrendum ingens, egressum in luminis auram
Ex antro, abstrusum dumis, latebrisq; Stagiræ,
Vinctum olim, maculosa velut panthera, columinæ, Rauci-

Raucisonis implens clamoribus atria Athenis.
Non ita pannosam tunicam, hirsutumq; cucullum,
Et claustra, & cinctum è corio vel fune gregalos
Calnini exhorrent, vt formas, & Peripatum
Exculta ingenia, & doctis congressibus arcent.
At paulùm subsiste, rogo: nam Mexici odoro
Se prodit fumo, media inter iurgia, potus,
Qui lite est potior. Mentem instauremus vterq;
Nectare Palladio, quo non præsentius vllum
Iratos lenire animos, & tergere nubes
Affusas cerebro. Vos ò, quos Martius ardor
Nunc agit armatis excurrere classibus æquor;
Hesperij siqua oceani eluctata procellas
Nauis ab extremis hanc mercem deferat Indis,
Secura huic maria, & tutos permittite portus.
Iupiter hoc haustu, superis cùm bella moueret
Natio Terrigenûm, postquam de nube locutus
Concilio in magno, cyathis spumantibus altè
In patinis circumlatis, inq; orbibus aureis,
Dicitur excepisse Deos: quo munere læta,
Belligerantum inter diuûm sæua agmina risit,
Atq; suum pariter strinxit Cithereïa telum.
Ergo sublatis cyathis Parnassia versùs
Culmina, vere nouo teneris mihi florida lauris,
Hæc, (a) Grimalde, tibi libentur pocula, dona
Nempe tua: è nostris quem nunc Vrbs regia Iani
Longinquum terris patrio tenet inclyta Cœlo:
Quo socio quondam, Naturæ arcana docente,
(Qui mores! qui candor erat!) tecto sub eodem,
Tres mihi præcipites, rapidi instar fulguris, anni,
Quos minime sensi, fugére. At tu, Libitina,
Ausa Grimaldeæ gentis decerpere nuper,
Romu-

(a) *Ioannes Baptista Grimaldus è Soc. Iesu.*

Romuleo quondam tingendum murice florem;
Ausa deinde alio luctum accumulare priorem
Funere, quantumuis pietas tibi pectore nulla,
Tantisper nigram ex oculis tibi detrahe vittam,
Mœrentemq; domum, Patriæq; dolentis amorem,
Quosq; viros letho dederis, sæua, aspice. Lustra,
Atq; annos totidem, quot nuper acerba (*a*) nepoti,
(*b*) Germanoq; ferox rapuisti, hunc readdere vitę
Par est, & longum permittere stamina in æuum.
Non aliter pensare queas crudelia fata.
At satis: ad pugnam redeo, litemq; resumo.
Formam igitur, primæque vocabula materiai,
Atque alia id genus horrescis ludibria fecli.
At bona verba. Papyraceis vin' tu duodenis,
Puluere Brasilico fartis, certare cilindris,
Aut totidem lectis è Mexici aromate quadris;
Si te ego, tete, inquam, Peripati hunc denique morbum
Hisce tuis atomis hærentem admittere cogam?
Huc ades, atq; hæc sciitanti mihi differe. Primum
Hoc peto, num cuiuis atomo quidam impetus insit
Ingenitus, quo sese agitet, cursusque recursusq;
Instituat varios? Hoc, inquis, cardine tota
Rerum agitur series: Gassendi huic machina, & omnis
Incumbit moles: Nam si corpuscula ponas
Torpida, nil fiat. Rursum peto an impetus iste
Sit teres, an scaber, an durus? cubica-ne figurâ
Constet, an octaëdra? quid ais? Deliria rides;
Namque aliud quiddam est diuersum prorsus, & expers

Cor-

(*a*) *Octauius Grimaldus.* (*b*) *Io: Iacobus Grimaldus F. Alexandri, q. Reip. Genuensis Ducis.*

Corporis omnino; atque ideo nec fingere longum,
Nec latum, solidumue potes. Rursum peto: quid si
Concipias atomum vim perdere funditus istam?
Tum quid erit? Ceu corpus, ais, cùm viuere tandem
Desijt, exanimum nimirum ac segne cadauer.
Ergo animæ est instar tuus impetus iste? quid inquis?
Hoc pariter dandum est. Igitur iam denique formam,
Formam illam exosam Peripati, incaute, dedisti;
Nempe aliquid (quocunq; velis id nomine dici)
Hospitio velut exceptum corpusculo in ipso,
Quod nequeat sine tecto aliquo subsistere per se,
Principium, vnde illi motus ab origine manant.
Hunc ergo abstrusum lemurem, quo concita aguntur
Sponte suâ hàc illàc corpuscula, quomodo tandem
Excludi, includi, augeri corpusculo in ipso
Posse putas? quo rere modo, dum missile vibras,
Impetus ille nouus tibi prodeat? E nihilo-ne
In rerum numerum profers? Hunc tu priùs ergo
Frange mihi nucleum; tum denique sic fere eodem
Ingenio educi formam quoque concipe flammæ.
Scilicet ex æquo soluendus nodus vtrique est.
Verùm, inquis, formæ iam ferme desijt vsus.
Nunc alij mores: mutanda vocabula saltem:
Longè alio siquidem graditur sapientia comptu,
Cyclade nimirum tessellis vermiculata.
Desuetos iterum-ne velis inducere pannos?
Non istud volo; Sed mistum ex prisco atque recenti
Nescioquid medium, quò tutò incedere possis.
An

An quoties tibi more nouo variatur amictus;
Iccirco interula, atq; cutis simul vsq; nouanda
est?
Sit modus; atque aliquem seruet mens æquã te-
norem.
Non ego nimirum compingi posse negarim
Particulis quædam varijs, quæ corpus in vnum
Conciliata, queant plexu situq; videri
Admiranda nouo. Sic cœnam in nube Deorum,
Vrbinatis opus, postquam spectaueris ore
Immoto, tibi contemplanda subinde tabella est
Pulticulis varijs, & grumis fœda colorum,
Quam gerit insertam læuo de pollice pictor.
Hæc series confusa croci minijq; subacti,
Peniculo ducta in telam, radiantia tecta,
Reginamq; Deûm stellatã in veste nitentem,
Depositoque Iouem prandentem fulmine præbet.
Vsq; adeò situs, atq; ordo, iuncturaq; pollent.
Haud aliter variè mistis natura elementis,
Dispositisq: poris, cæcisq; meatibus; inde
Fortè dabit picturatis tibi marmora venis,
Forsan denticulos etiam mordacis aceti,
Atq; olei & gummi lentorem, & paucula quædam
Quæ possint macræ, ac steriles præstare figuræ.
At non exemplis, fodes, rerum omnium ab istis
Desumenda tibi ratio est; neq; literulis quòd
Ex paucis tam multa vocabula conficiantur,
Inde supercilio elato deduxeris aptè
Legitimeq;, ergo simili quoq; cætera passim
Pertexi naturæ opera, absoluiq; labore.
Finge etenim augeri corpuscula singula duplo
(Namq; id mente potes facile) Sic aucta deinde
Auge iterum atq; iterum, donec tibi singula mole
Æquiparent coctos lateres, & saxa viarum

Multifida: id pariter facilè tibi fingere possis.
Ergo, vbi quæq; atomus sic demum creuerit; oro,
Ex his congestis quid fiat? Nil nisi murus,
Credo equidem, & cumuli diuersi, & plena tumultu
Orta ex concursu lapidatio. Contrahe rursus
Illa eadem in paruum, vt priùs. En tibi protinus ex his
Surgere equos, mugire boues, splendescere solem,
Conflari stellas, fontes, animantia, flores,
Et quidquid cœlum complectitur. Omnia porrò
Hinc tibi iam veniunt? Hæc cæmentaria nuper
Corpora tam subitò didicere pusillula mundum
Conficere? Hæc verò tantarum machina rerum,
Quam cæco obsequio poteras nescire; pusillam
Ridiculamq; adeò tandem tibi desinit in rem?
Sunt quædam interdum falsa atq; absurda menti,
Quæ tamen haud possis adeò vsq; refellere, vt armis
Depositis veniam & vitam aduersarius oret.
Mens tamen æqua videt quàm rectò à tramite veri
Longè abeant, atq; ingenitâ à ratione recedant.
Præbe animos mihi sedatos tantisper, & omni
A præiudicio exemptos: Puluisculus iste,
Quem mortariolo contusum conspicis, albo
Dilutus vino, post cœnam sumptus, opacis
Anxia corda leuat nebulis; tum roscida inumbrat
Paulatim cerebrum nubes; Hinc lenis obortus
Somnus in auroram trahitur; quo deniq; terso,
Exstrato surgis generosior Hercule; crustum
Continuò Cereris poscis cum flore meraci:
Dein famulo emptori committis prandia, orexi
Singillatim escas dictante; Ac deniq; vires

Exeris

Exeris in saltus: læta omnia, fausta, beata.
Hic aliis contra: similis licèt vsq; priori,
Et geminus prorsus, quantùm ouo consimile ouum,
Et cerasum ceraso; tamen exitiale venenum est.
Hoc tibi, per cæcum errorem, fataliter hausto,
Illico lethalis sopor ingruit, obruitur mens,
Inde atri vomitus misti singultibus, ora
Plumbea, liuentes maculæ, gelidiq; per artus
Sudoris guttæ; mox densus anhelitus, & nox
Interfusa oculis: tùm demum nuncia mortis
Deliquia. Hinc nati, & famuli, hinc soror, ægraq; coniux,
Confusæ luctu; hinc prope ceruicalia Mystes,
Accensâ cerâ cum sacri aspergine roris.
Tandem animam, extremis luctatus viribus, efflas:
Tota repentino vicinia territa casu
Per fora perq; domos vario rem murmure narrat:
Atq; hæc cuncta vno confecta tragœdia sole.
Vnde adeò gemini discrimen pulueris? vnde?
Per superos rogo. Particulis nempe ille rotundis
(Respondere ausit quisquam) constabat? at iste
Particulis quadris? Capiti cane talia, demens,
Sanando Anticyris. Ne quis mihi, Iupiter, ægro
Adsit vespillo medicus, qui talia cæco
Absorbere animo possit; cui caseus, & lux
Particulis constent ijsdem; demptisq; figuris
Diuersis, nihil esse putet discriminis inter
Res ipsas. Non hæc certè minùs absona monstra,
Quàm si causidicus, iusta illa atq; optima iura
Esse velit, quæ sint cubicæ propiora figuræ,
Quæ motu æquato, lento, rectoq; ferantur
Legislatoris de codice, tramite longo

Deducta, ac demum quadratâ in sede quiescant.
Ergo (velis nolis) dandum est (vt de impetu nuper
Ostensum) quędam diuersis rebus inesse
Indita principia, vt viuis animantibus insunt,
Vnde fluant velut ex occulto cætera fonte.
At toties cantata redit iam nænia: mentem
Ingeniumq; secus tribui rebus sine sensu.
Cur autem? Quòd nempe, aiunt, si in pulueris ollā
Nitrati forte inciderit scintillula; forma
Confestim flammæ, monitu velut excita, coram
Improuisa adsit. Ne rursum hanc ingere crambem,
Te quæso; In te ipsum redeunt hæc tela retorta.
An tua fortuitò corpuscula mota vagantur
Instar crabronum, cæcisq; incursibus acta
Conficiunt casu res cunctas? Non ita certè.
An Deus ipse manu, ceu nutrix sedula passus
Infantum nondum firmos, ad singula quæq;
Has ipsas atomos regit ac mouet, vt typotheta
Arte caracteres dum verba ad singula iungit,
Aut veluti filis in scenam icunculæ aguntur?
Id quoq;, credo equidem, nunquam concesseris. Ergo,
Cùm neque vi externâ, nec cæcâ forte ferantur;
Et parte ex aliâ videas tanto ordine cuncta
Consilioque opera in lucem prodire; quid infers?
Ingenium-ne atomis, & vim rationis inesse?
At tu postremò Cartesij in intima regna
Vorticibus circumseptus subduceris; atque huc
Machina nulla, inquis, nec vis sese inferat vlla.
Per me vtiq; hâc tutò tibi fas consistere in arce,
Nil siquidem aduersùs contendam; dummodo, vt auctor
Ipsemet ingenuè summissâ fronte fatetur,

Tu

Tu quoque pronus humi, diuina arcanaque adorans,
Non ita dispositam naturam à numine credas,
Sed quoddam meditantis opus rude, quale miselli
Mortales tentare queant. Sin prorsus idemmet
Consilium summi artificis, menteinq; supernam
Indagasse putes; aut illum, suppare saltem
Inuento, certasse velis cum Numine; fastum
Tunc execrandum auersabor & impia dicta.
Namque opus ipse suum Deus abdidit; idque diserte
(a) Asseruit nunquam inuentum à mortalibus iri.
Nec me homini infensum repures, quem vexit ad astra
Fama ingens meritò; quòd nempe in sacra mathesis
Arcana, ignotum per iter, deducere primus
Mortales potuit, quò gressum inferre vetustas
Nunquam ausa. Hinc illi partum decus; hinc (b) opus illud
Æternis lauris vinctum, immortalibus aris
Ipsa suo, ipsa, inquam, defixit gloria Templo.
Tu verò huic vasto pelago committere primò
Debueras puppim. Verùm tibi fortè procella
Littore soluenti, noxque improuisa repentè
Ingruit. Hinc trepide quantocyùs humida nimbo
Vela retorsisti; nec te maria aspera rursus
Tentaturum olim cymbâ, Libycosque sonantes,
Iurasti tacitè per cæruleam Amphitriten,
Neptunumque tridentigerum vada salsa tenentem,
Votiuâ appensâ ante aras fortasse tabellâ.
Nunc demum liber, multo mihi turbine versam

(a) *Eccl. c. 3.*
(b) *Geometria Cartesij.*

Materiem in gyros memoras; nempe illud inane
Immensum spatium, quod nobis fingimus; atque hinc
Attritu assiduo (prolixa est fabula) natos
Orbiculos quosdam, ramenta, & segmina quædam,
Deciduamque scobem; atque ex his, velut ex elementis,
Sydera conflata, & terras, volucresq; ferasq;
Arduus ore sonas. Nec fas obsistere contra
Vnanimi consensu hominum, quibus ista poësis
Auribus arridere nequit. Quippe ocyor ipsâ
Materie in gyrum versâ, velut vasus in antrum,
In præiudicia à primis vagitibus hausta
Continuò fugis; atque istâ conclusus in arce
Tutus inaccessusque latens iacula omnia rides,
Liuoremque putas bilemque quòd hiscere contra
Quisquam ausit. Iusto, precor, ingenuoque dolori
Da veniam. Diuinum istud, quod suspicis; istud
Admirandum opus augustum (vox exeat ore
Libera) crediderim-ne vnquam fore prorsus id ipsum
Quod pistor nocturnus agit sub fornice nigro,
Cùm sedet ad mactram, cùm sibilat, aut canit ore,
Dum cribro interea setaceo in arcâ abiegnâ
Dispositο, in gyros fractos triquetro axe rotato,
Pars molitæ Cereris subsidit crassior imo
Furfur iners alueo, pars tenuior auolat altas
In sedes, recidensque alias ascendere rursum
Particulas vario contortas turbine cogit?
Nam quid præterea secus egit conditor huius
Augustæ molis, spatio circùm vndique verso

In gyros varios? Nimirum, exinde retractâ
Cùm ſtetit ille manu contemplans ecquid ab illo
Attritu ingenti prodiret; Sydera ſponte
Accendi cœlo, ſenſim luceſcere ſolem
Ac Lunam, & terras paulatim emergere vidit?
Non aliam, niſi motoris, faber ergo ſupernus
Partem opere in tanto ſibi vindicat? Vnicus iſta
Tam variè, ac ſcitè confecerit omnia turbo?
An, ſi ceruſſam pictor miniumque molari
Dum terit in gyrum ſaxo, ſubigitque colores
Vorticibus facilè addiſcendis; inde relinqui
In lapide expreſſum florem, aut arbuſta videres,
Atque artem hanc ipſam quiuis dignoſcere poſſet;
Hunc tu pictorem eximium ſummumque putares?
Non opus hinc mundi pariter vileſcere ſentis?
Non verti obſequia in riſum? non denique menti
Inſediſſe velut ſtolidum ſomni ſimulacrum?
Longe alio ingenio ſtudioque horaria certè
Machina conſtruitur: Maiori indagine, & arte
Fœmina pingit acu telas: Solertia fœdis
Denique araneolis, apibuſque induſtria maior.
Deinde quid hinc lucri? Nil prorſus. Quod Peripato
Obijcitur toties, quadam virtute latente
Perplexos nodos, atque ardua quæque reſolui;
Hoc itidem præſtas. Nam quidquid denique rerum
Abs te quæſierim; globulis, ſcobe, ſegminibuſq;,
Quæ nemo videat, miſere extricare laboras.
Verùm, inquis, ſyſtema nouum fas cuiq; volenti
Cudere pro libito. Sic leges iuraque cœlo
Aſtronomi noua præſcripſere; nec inde putandum
Orbibus iccirco verſari prorſus iiſdem,
Quos illi arbitrio ſtatuerunt, more recepto.

Nam veri ſpecies, quoties nil poſſimus vltrà,
Ipſa etiam placet, vt vitrum pro diuite gemmâ,
Vt picti minio flores, & cerea poma.
Cur non Carteſio id pariter licuiſſe velimus?
Omnino licuiſſe volo. Quin obuius vlnis
Hoc ipſum excipiam; modò congruat vndique vero,
Naturæque imitetur opus, paſſimque receptis
Senſibus à Mundi exortu reſpondeat. Atqui
Hinc mihi tota perit ſtatice, quam funditus aufert
Ille rapax turbo, vnde emendicanda ſubinde eſt
Corporibus grauitas, eademque precariò habenda
Externo à domino: Perit omnis vita animantum
Brutorum, ſenſu quouis animaque carentum;
Erroremque putas hauſtum nutricis ab vlnis,
Quòd credam ſentire canem ſua vulnera, fuſte
Percuſſum querno, miſerè quer uleque latrantem:
Ergo his à præiudicijs vt libera ſit mens,
Conſtituenda tibi tam claro in lumine res eſt,
Vt dilucidiùs mihi conſtet, quàm fore viuum,
Et ſentire famem, fuſtiſque viæque labores
Quadrupedem obnixo dorso carpenta trahentem.
Nam facile eſt cuiuis ſyſtemata cudere, ſi, quæ
Exinde in ſolem veniunt immania monſtra,
Terriculorum inſtar nocturnorum eſſe velimus,
Errores nempe ingenitos, animiſque coæuos.
Principiò ſtatuenda igitur fundamina molis
Firma ſolo: In primis, ſpatium, quod fingimus ante
Exortum mundi, non eſſe aliquid merum inane
Et purum nihil; Inde illud potuiſſe rotari,
Comminui, & frangi: Namque ipſum immobile, fixum,

Et

Et ſtabile opponam. Quod ſi tamen vſq; moueri
Præcipias; alio id fieri in ſpatio, velut amplo
Immotoque loco, obijciam. Statuenda deinde
Perpetui ſeries motûs, ne machina ſenſim,
Viribus oppoſitis eliſo denique motu,
Obdormiſcat, & in ſemet defixa quieſcat.
Nec dabitur, quod ſponte rapis, quandam eſſe perennis
Menſuram fixam motûs, vt corpora quantum
Illius amittunt, tantundem in cætera, prorſus
Illæſo cenſu, præſcriptâ lege, refundant.
Centum alia exinde ad trutinam reuocanda tibi ſunt;
Quæ niſi conſtituas, latratibus vſque moloſſus,
Atque equus hinnitu contra, & pecus omne reclamet.
At contra inſurgis: Facilis iactura animantum,
Et ſtaticæ interitus; modò cætera corpora naſci,
Tellurem, æthereos orbes, ſolemque nitentem
Et lucem, & ſtellas videas. At nox mihi denſa
Officit, vt penitus nihil ex his cernere poſſim.
Nomina ſtellarum naſcuntur, nomina lucis,
(Quæ tu pro libito imponis) ſed nomina vana.
Verùm, inquis, quibus eſt animus menſq; acrior, iſta
Luce palàm manifeſta vident, mirantur, adorant.
Audi fabellam. Pictor promiſerat olim,
Exornandæ aulæ veteri, pluuialibus Auſtris
Fornice ſqualente atq; atro, promiſerat, inquam,
Arte nouâ mirabile opus, quod nemo videret
Ex vulgo ſtolido & craſſo; ſed cernere tantùm
Egregij artifices poſſent: muſumque reliquit
Intactum ac nudum, veluti priùs. Inde coactis
Sollicitè ex totâ ſocijs pictoribus vrbe,

Qui fraudem norant; palis & ponte refixo,
Expectata diu miracula protulit artis.
Illi, ex condicto, rem miram attollere cœlo,
Inmotisq; oculis hærere: hærere, velut grus,
Ipse etiam dominus, Bœotum de grege pingui,
Artificum intentus dictis. At cætera turba
Pars premere ora manu, fracto erumpente cachinno,
Quòd nihil extaret: pars toto quærere frustra
Fornice picturam: pars deniq; nescio quiddam
Visa videre sibi magnum & mirabile, crustas
Inter, & antiqui maculas & vulnera gypsi.
Illuc conceptas animo transferre figuras,
Et vultus varios sibi fingere, rostraq; adunca,
Et Morpheum, & longis capita obuelata cucullis.
Quâ specie illusi miseri, pictoribus illis
Eximijs, studio concordi, adiungere sese,
Luminibusq; carens reliquum contemnere vulgus.
Nunc ad rem venio; Nec enim fabella ad amussim
Intento quadrat, nec ad vnguem, atq; angulo ab omni
In rem tota cadit. Docti mirantur, vt æquum est,
Ingenium sublime hominis, quòd, nemine cæcis
In tenebris præeunte hominum, molimine magno,
Quantùm mortalis poterat, compingere mundum
Ex integro ausus fuerit; quòdq; omnia ferme,
Quæ poterant quatere hanc molem, præuiderit ante;
Et varijs fulcire modis vtcunq; ruinas
Tentarit: Nonnulla vident quoq; proxima vero;
Vera etiam plura hàc illàc dispersa nitere
Instar gemmarum atq; auri. Non attamen vllus
Con-

Congruere iccirco naturæ talia censet;
Nec demens adeò quisquam est, qui credere possit
Extare hanc seriem (non auctor credidit ipse,
Assuetus ridere sui molimina mundi)
At siquos nacti fuerint, quos sentibus aspris
Antiquæ Sophiæ nemus hirtum læserit olim,
Vix delibato *blitri* florentibus annis:
His facile & dulce est imponere. Turbine in illo
Cuncta vident isti subitò manifesta, virûmq;
In censum venisse putant trans nubila cunctum,
Si tenues cineres Phœbeâ à luce relinqui,
Si luctas animi varias, iramq;, pauoremq;,
Atq; odium nasci quadam de glande cerebri;
Idq; genus noua combiberint arcana. Quod olim
Antiqui sensere sophi, ceu sordidi aheni
Ius pingue, vt tigni cariem, vt ruta cæsa, lutumue
Illico despiciunt; & aduncâ nare prehensum,
Hinc atq; hinc versum cum rictu, nec sine sputo,
Proijciunt; visi prætextam deposuisse,
Et sumpsisse togam, sapere & grandescere supra
Vulgus iners, priscis vbi nempe incognita seclis
Ex peregrino aliquo figmenta excerpta libello
In medium tulerint. Scio me non tempori, vt est mos,
Deseruire, nec ad Zephyros vertisse secundos
Vela, parum gratis vsus fortasse iuuentæ
Carminibus. Sed nec thuris piperisq; cucullos
Sic metuo, vt valeam sacri contemnere veri
Iura fidemq; datam. Quanquam verò ista refellam,
Atq; absurda rear: Non me tamen hispida quæq;
Porphyrij, ex Arabum densis excerpta rubetis,

Nec Gothicis quæcunq; typis venalia proſtant
Simplicij, vt ſancti cuſtoditiq; penates,
Addictum teneant myſteria ſacra trementem.
Nam quo iure velis Peripati in gymnade Athenis
Dumtaxat ſedem regnumq; habuiſſe Mineruam?
An, velut Adriacum rhombos mare, Aricia porros,
Iluaq; fert chalybem, ſic olim illa atria verum?
Perniciosa æquè nouitas, & cana vetuſtas,
Ni verum ingenuè, idq; vnum, mens libera quærat.
Ergo, vti quadrimo vino ſuperadditur hornum,
Vuaq; Phœbeos radios perpeſſa Nouembri;
Haud ſecus inuentis ſapientia priſca ſubinde
Inſtauranda nouis. Iam terror panicus ille
Exceſſit vacui, cuius formidine quondam
Aſſeruere boni veteres aſcendere lymphas
E puteis, quas irriguos deducit in hortos
Anthlia: Longè alijs natalibus iris Olympo
Edita, quam genitam priſci de nube putarant.
Syſtema ætheraæ molis tubus opticus omne
Subruit antiquum: Fluidos permiſſa vagari
Sydera per campos: Ventis noua prorſus origo
Acceſſit, penitusq; alijs ſuper æquora pennis
Ire datum: Grauium deſcenſibus ordine certo
Præſcripti numeri: Detractus inutilis ignis,
Immenſo obuallans terras atq; aëra gyro.
Quid memorem antiquis ignotum ſanguinis orbem
Perpetuum in venis? certos labentium aquarum
Ignotos modulos? vix nota dioptrica, & vſus
Magnetis varios, genitosq; à luce colores?
Paulatim ſtudijs creſcit ſapientia. Verùm
Interdum eſt rabies quædam, liuorq; ſenilis,
Qui iuuenes ægrè patitur potuiſſe aliquid plus,
Atq; aliquid meliùs ſenſiſſe. Hinc eſſœda more
Structa

Structa nouo, & comptus peregrinæ vestis, & ipsa
Obliquis oculis noua condimenta tuentur.
Hinc rerum historiæ veterum, documentaque auorum,
Ad quamcunq; ansam longo redeuntia nexu.
Nil vero lethale adeò, quam sectæ inimicæ
Flagrantes odijs, laudisq; insana cupido,
Atque addicta vni seruilibus obsequijs mens;
Quo fit vt errores varios trahat vnius error,
Ceu magnes ex ære scobem, dum cogimur ægrè
Falsum aliquod clarâ deprensum in luce tueri,
Occultandum atris tenebris, aut Martis iniquo
Discordi ac vario certamine propugnandum.
At nox stellato terras abscondere velo
Incipit, iniectâ dirimens certamina veste,
Indicitq; manu tranquilla silentia Musis.
Sydera, de vestris, vbi crastina fulserit Eos,
Prærapidis gyris mihi sacro è colle canendum est,
Pierias inter lauros, Heliconis ad vndam.
Vos adeò in tenebris placido aduigilate sopori,
Ne simulacra animos percellant atra quietos,
Roriferam donec conscenderit alma quadrigam
Aurora, impuleritq; manu radiante iugales.

DIS-

DISSERTATIO TERTIA.

ARGUMENTUM.

Ex ſtellarum fixarum motu æquabili mundum aliquando cœpiſſe, eidemq; præeſſe aliquem arbitrum oſtendimus. Philoſophia Lucretij refellitur. Demonſtratur dari aliquid, quod non ſit corpus: Inane Epicureum excludi penitus à corpuſculis: Nec poſſe ex ijſdem ſtabilem machinam coaleſcere. Cur nonnulli affectent huiuſmodi Philoſophiam. Epicuri ingenium puerile & ruſticum. Eius principia abſurdis quibuſcunque adſtruendis accommodari; quod inſtituto cum eodem dialogiſmo oſtenditur.

IAmq; aurora vitris è cœlo peruigil aurum
Quadrigæ ætheriæ roſeis ſplendoribus infert;
Parietibusq; ſuum candorem reddit, & almam
Lucem impertitur libris, ſenſimq; reuelat
Appenſas diuûm effigies, noctemq; coruſcis
Peniculis delet paulatim, atq; omnia inaurat.
Summe Pater, cuius cœleſti munere ſolem
Hunc hodie aſpicio, atq; auram reſpiro, diemq;
Ingredior, te pronus humi, te, Numen, ab alto
Cuncta regens nutu, rerum moderator, adoro.
Vt lætus deinde aggredior conſueta diei
Munera! vt heſternos iuuat inſtaurare labores!
Protinus ire lubet per colles & iuga Pindi
Vmbri-

Vmbriferi, atq; his atq; illis assidere myrtis,
Atq; hos atq; illos passim decerpere flores;
Non secus ac volucris, tecti sub fornice nidos
Quæ parat, ore legens, crebro per rura volatu,
Materiem solers operi. Tum me excipit alma
Stellato Vranie tecto, cui circinus aureus,
Aureaq; in manibus notma, & globus astrifer aureis
Distinctus stellis. Illa autem affusa perenni
Vndiq; luce docet quas seruent sydera leges,
Quàm varios ineant cursus, & quot noua coelo
Prodiderint vitreæ priscis incognita lentes,
Atq; alia innumera instaurat solatia menti.
At tu istæc rides, qui luxu diuite segnis
Otia longa trahis tecto, auratoq; per vrbem
Inueheris curru, cui sex Hollandia misit
Corpore præstantes niueo candore iugales;
Teq; adeò reputas meliori sorte beatum.
Demens! His ego delicijs æquè fruor ac tu,
Crede,miser. Nam cuncta oculis hæc denique vulgi
Pascendis multo ære priùs sumptuq; parasti;
Quorum ego spectator quoq; sum, quoties volo: nec me
Anxia cura angit ne rubris vngulæ equorum
Intumeant cancris, aut ne cristallina septa,
Emissi lapidis, conuectæ vel trabis ictu,
Dissiliant, cœnoq; atro sordescat Apollo
Quadrigæ à tergo pictus. Quid cætera narrem,
Aut conferre velim? Priùs in decliue ruens sol
Fræna resoluat equis, quàm singula promere possim.
At mihi villa, inquis, frondoso in vertice collis
Haud procul est, pictis vbi cedrus plurima in vrnis
Fictilibus, syluæ, & falsus venatibus apri;

Et

Et meditor longum callem protendere ad vsq;
Perſpicuum fontem, atq; illic diſponere Muſas
E ſaxo noſtrate, & equum fortaſſe marinum
In medio ſtantem. Iuuat illic ſole flagrante
Et ſero autumno tranquillos ducere menſes.
Hinc è turriculæ ſpeculâ proſpectus in amnem,
Hinc horti, gelidique ſpecus, piſcoſaque ſtagna,
Atque feræ cicures, & aues, & cætera; quæ ſi
Ipſe etiam cenſere velim, priùs oceano ſol
Mergat equos, quàm cuncta queam numerare.
Nec iſta
Inuideo tibi. Me vitreis procul Addua lymphis
Autumno tenet: At longè felicior illic
Sors mihi, cui nullæ vexant ea tempora curæ.
Non mihi prandenti turbatus nuncius affert
Diſſiluiſſe orbem ferratum dolij, & omne
Exundare ſolo muſtum: Non in calathiſco,
Byſſus vbi, Phrygiumque opus, & fila aurea,
agreſtem
Conſediſſe canem, & ſcabie infeciſſe cruentâ
Fœmineos ſumptus: Nec venti turbine fracta
Inſtauranda vitra: His alij, queis cura, medentur.
Tu magnâ interea turbâ comitante, moloſſis
Auius hàc illàc, latratu & cornibus vmbras
Infeſtas nemorum, & vallem clamoribus imples.
Inde domum repetis feſſus; nam te egit anhelum
Per iuga, perque hirtas ſepes, virgultaque curſu
Et multo ſudore lepus; qui denique ſero
Veſpere ſubduxit ſeſe, longumque diei
Conatum luſit. Mihi incundiſſima præda
Per virides colles, nemoroſaque teſqua vaganti
Fortuitò inuentus fungus, qui ſtans pede in vno
Expectat, patienſque ſinit ſe crure prehenſum
Diuelli, atque manu ſublatum in tecta referri.
Sed

Sed quid ego has nugas & inania persequor amens?
Nec tu etenim felix, nec ego, nisi vtriq; voluptas
Venerit ex alto. Fortunatissimus ille,
Quem diuinarum secreta scientia rerum
E cœlo veniens procul à mortalibus arcet
Seiunctum curis, securum labilis æui,
Cui nullum aduentans mors incutit atra timorem.
Hic metus haud vnquam deerit, qui spargit amaro
Omnia felle, nisi ad summum te denique vertas
Authorem rerum. Non hæc solatia mentem
A pheretro, nigroue queant diuertere panno,
Quin te ipsum interdum videas stratum, atque rigentem,
Atque interuallis crebris ea cura recurset.
Non secus ac vitreis sub aquis cùm piscis aduncum
Vermiculo insertum rubro deglutijt hamum,
Cui piscator ouans indulget stamen, & vndis
Ire sinit, frustra fugitantem; at dentibus illum
Infixis retrahunt retinacula ferrea: donec
In siccum trahitur paulatim, vncoq; reuulso,
Viribus extremis argentea terga volutans
Palpitat, ac demum nigros it victima ad ignes.
Iam nunc, Musa, redi. Patrijs discurrere campis
Tantisper dedimus. Iuuat interponere tricis
Scilicet austeris aliquid, quo lætior inde
Acriùs ad pugnam mens instaurata resurgat.
Ergo age: Picrijs donec de collibus aura
Mitibus aspirat Zephyris; dum sole renidet
Vnda repercusso, cui lenia flamina vestes
Ceruleas crispant, alacres incœpta sequamur.
Et priùs hanc rerum seriem cœpisse aliquando,
Ex ipso astrorum motu cognoscere præstat.
Vtq; geometris mos est, præmittere lemma

Non

Non dubitem; Latijs quanquam hæc insueta Camœnis.
Esto rota insertum circa axem mobilis. Hanc tu
Impulsu quouis in gyrum vertis. Eunti
Adde ictum æqualem primo; velociùs illa
Conficiet cursum. Sponte hæc vtroq; fateris.
Adde alios aliosq; æqualibus interuallis
Æquales ictus; tantò ocyùs agglomerabit,
Instigata subinde, velut calcaribus, orbes.
Quantò autem stimulos atq; ictus crebriùs addas;
Tantò illam coges citiùs se vertere. Quòd si
Non interruptus fuerit, sed iugiter hærens.
Continuusq; ictus stimulans; tum fingere mente
Nil citius possis, nil ocyus. Hactenus ista
Cogeris, ante oculos cuicunq; exposita, fateri.
Nunc age: Contemplare rotam stellantis Olympi.
Hanc puta ab æterno impulsam motamq; fuisse
Innumeris gyris. Vel debuit ergo rotari
Perpetuo æternoq; ictu: Iamq; hinc tibi prodit
Motus, quo fingi nequeat velocior vllus,
Vt rota præmisso docuit te lemmate nuper.
Vel, semel impressum dumtaxat, pertulit ictum:
Ergo hinc immotam priùs obdormisse fatendum est,
Quam tamen æterno ponis circùm isse rotatu.
Aut infinitis vicibus, vertigine sensim
Deficiente, incussa velis noua verbera, ceu cùm
Extimulatur equus, quoties it lentiùs: Ergo hinc
Deficit æquatus motus, quem sydera seruant,
Quippe interualla emoritur per singula sensim.
Aut æquum retinet velis post quemlibet ictum:
Tunc autem innumeri impulsus, vi præditi eadem,
Infinita per interualla, dabunt tibi gyrum,
Vltrà-

Vltra quàm fingi posſit, rapidum atq; citatum.
Aut vi infinitè exiguâ postremò cieri
Perpetuò comitante velis: Nunquam extitit ergo,
Sufficiens, tantam qui molem vertere posset,
Impetus. Vnde igitur nullis impulſibus iste
Motus in hanc partem, quâ Cœlum vertitur; vnde
Extitit? Hinc quauis tibi ſtructæ ex parte latentes
Insidiæ. Incauto veluti, quà regia villa
Explicat e tophis musiuum ante ora theatrum,
Sæpe viatori rapidam Satyriscus in ora
Euibrat improuisus aquam; quam dum fugit, alter
Ore repentinum iacit imbrem in terga; propinquis
Porticibus donec ſecurum ſcrupea ſubtus
Crusta pauimenti tubulis instructa, vel ipſe
Infidus paries ſupremâ aſpergine totum
Abluit: Haud aliter te circumquaq; laceſſunt
Abſurda. Astrorum non ergo æquabilis ille
Motus ab æterno fuit: vt fuerat ſtatuendum.
Impetus ergo ſemel fuit inditus; atq;, retractâ
Inde manu, ſponte in gyrum conuertitur ingens,
Æquali ſibi met ſemper vertigine, cœlum.
Hinc aliquis motor, ſupremusq; arbiter, alto
Imperij nutu, naturæ proſpicit. Idq; hinc
Noſſe queas liquidò, quòd vis innata quibus is
Corporibus ſuſpenſa hæret perplexaq;, ad omnes
Circumquaq; plagas æquè conuerſa, niſi illam
Externum quiddam in partem direxerit vnam.
Atq; ideò, ingenitus quamuis foret impetus ille,
(Ni fortè aſtra velis animantibus addere viuis)
Nulla tamen penitus ratio eſt, quæ cogeret ipſa
Occiduam potiùs ſeſe conuertere ad oram,

Quàm

Quàm se vertere in oppositam. Quod adhuc manifestè
Concipias animo, si vis contraria sistat
Ex improuiso cœlum, immotumq; relinquat.
Nam quid tum possit? quò se tunc incitet? vnde,
Quòue ineat gyrum, cùm sint circùm vndique cuncta
Momentis paribus librata? Ergo arbiter istam
Litem aliquis dominus nutu imperioq; diremit.
At quadam sorte, & cæco, Lucretius inquit,
Contigit id casu, qui conficit, & regit omnia.
Crux temulento homini, qui me iam pace fruentem
Rursus ad arma vocat. Nequeo liuore maligno
Dissimulare iram, nec possum abscondere bilis
Ingenuam flammam. Quanquam certamine nullo
Res eget in præsens; quando hæc iam Tullius olim
Omnia difflauit feliciùs ore soluto,
Quàm quisquam valeat stricto contendere metro.
Verùm vlcus sanie tumidum pertundere ferro
Proderit, vnde omnis scatet altè, & verminat atro
Abscessu execranda lues. Arx ergo scelesti
Dogmatis hæc princeps; quòd, præter corpora tactu
Percipienda, aliud nihil extitit, & nihil vsquam est,
Aut erit. Ipse animus, mens ipsaq; subditur istis
Legibus; ipsa atomis quoq; texta, vt marmor, vt arbos,
Et reliqua. Hinc ictu ferali hanc funditus omnem
Dissoluit Libitina furens, spargitq; per auras,
Seminibus reliquis mistam volitantibus, vt fert
Arbitra

Arbitra fors, cæciq; amens temulentia casûs.
Da, Pater omnipotens, cœlo capita alta ferentem
Sternere humi, mediâ percussum fronte, gigantem,
Conantem è solio diuinam extrudere mentem,
Et cæcum artificem suprema in sede locare:
Tuq; Helicona ausus tetro vitiare veneno,
Vnde bibit virus passim exitiale iuuenta,
Huc ades. Exili ceu stamine aranea fucum,
Te quoq; non dubitem glomerato vellere circũ
Irretire. Peto, num quæ tibi concita philtro
Mens olim insano dictauit carmina, quæro
Abs te, inquam, num sint aliquid, quod consti-
terit res;
An prorsus penitusq; nihil? Nullatenus istud,
Credo equidem, statues; nam sunt dulcissima,
sensimque
Insinuant animis conditum melle venenum.
Ergo aliquid cùm sint hæc toxica; iam rogo num
sint
Atramentum illud, quo primùm scripta fuere?
Excipis hæc risu iusto meritoque. Quid ergo?
Fortè caracteres in chartâ extante? Nec istud:
Nam varijs sunt illa typis sæpe edita formæ
Dissimilis; tamen vsq; manent intacta eademque
Vt priùs. An voces prolatæ? Irasceris atro
Felle, quòd his crassis instem rationibus. Ista
Nimirum sunt mentis opus. Scitè egregieque!
At quoniam est mens particulis tibi structa ro-
tundis,
Vt tute affirmas; pariter constare necesse est
Consimili ratione aliquâ, certisq; figuris
Carmina, mentis opus; nam sunt aliquid; neque,
præter
Corpora, quidquam extat. Peto nunc quibus ex
policdris Illa

Illa putes constare? volo abs te scire: quid inquis?
Omnia sunt tibi frustillis, motu, atq; figuris
Committenda, velut sectis asarota lapillis.
Atq;, vbi tesserulis mentem incrustaueris istis,
Centum alia enodanda tibi, extricandaq; restant.
Nam rogo vt è chartâ in cerebrum transmissa ferantur?
Num sint illa eadem corpuscula, quæ tibi quondam
In mente extiterunt, temere delata per auras;
An plexu contexta nouo? Num forte legenti
Pertundant oculos primùm, subeantq; cerebrum
Per vacuos ingressa poros? Pudet ista referre
Vlteriùs nostri generis fœdissima probra,
Dedecora humani ingenij. Qui sibilus vnquam
Excantare homines potuit? quæ pocula Circe
Sæua propinauit miseris mortalibus, vt se
Nonnulli exuerint se ipsis, & mente animoqs
In corpus commigrarint? Verùm hunc ego morbum
Ventrosi splenis viscoso humore tumentis
Crediderim potiùs, nec talibus vlla adhibenda
Est ægris ratio; sed cautè ac sæpe monendi
Vt vitent genus omne leguminis, vt nebulosis
Caulibus abstineant: In primis aëre aprico,
Collibus, & pratis, riuisq; æstate fruantur,
Aucupijsq; leuent animos; & balnea demum
Vindelica, aut siqua hic fuerint potiora, frequentent.
Verùm ne videar potiùs contemnere, quàm vi
Exactâ ad leges iusti certaminis hostem
Impugnare; tuum tibi nunc excludere inane,
Per quod ab æterno corpuscula mota vagantur,
Sic porrò aggredior: Si cui sit tanta potestas
Vt

Vt se ipsum extrahere è nihilo queat; id sibi nullam
Constituat metam, nec certo limite sese
Claudat inops parcumq; sui. Quid scilicet obstet?
Quis leges statuat? quis certos ponere fines
Mensuramue queat? Non fingere mens sibi possit
Cur nihili victor non totum corpore vasto
(Si, præter corpus, nil posse extare velimus)
Impleat immensum spatium, gyroq; refusum
Indefinito circùm omne excludat inane.
Nam res existens à se, atq; extans sine nutu
Alterius causæ, arbitrio sibi tota relicta est.
Cur locus ergo vacat? Cur non late omnia moles
Corporis vna replet? Cur non corpuscula tot sint
A se ipsis, vt præterea spatij nihil vsquam
Sit reliquum innumeris alijs? cur tanta superstes
Est regio? cur in nihilo infinita relicta?
Cur non illa extant pariter? quo numine? quâ vi?
Quo vetitum fato ne demum emergere possent?
Concilio num fortè habito lex condita, nequid
Insuper in rerum censum numerumq; veniret?
Scilicet vt sparsim possent per inane meare
Cætera, neu solidum corpus consisteret vnum?
Sic equidem reor: Id fuerat planè statuendum.
Nimirum hoc ipso in cœtu decreta fuisse
Plura alia vnanimi sensu, studioq; putarim;
Atq; inter reliqua id fixum, quod Tullius inquit,
Ne fierent motus æqualibus internallis;
Sed declinarent paulùm, quò deniq; possent
Ingruere in semet corpuscula nexa vicissim.
Insuper hoc etiam indictum, ne, deniq; mundo
Conflato, humanis sese artibus immiscerent,
Ne casu vnquam vllo telam, multo minùs aulam,
Aut nauim extruerent; nec claui conficiendi,
Nec chartæ, nec acûs minimæ permissa facultas.

Cætera

Cætera perficerent cuncta, vt sors cæca iuberet.
Verùm, ais, Hunc tu versiculum quî scandere possis?
Quem verò? Celebre hexametrum. Quodnam, precor? Illud
Ex nihilo nihil, in nihilum nil posse reuerti,
Proinde noui prorsus nihil vnquam existere posse.
Audio. Sed contra est aliquid. Nam rusticus olim
Vxori iratus, quæ, longo tempore tritâ
Endromyde, assiduè mussabat quòd nihil vnquam
Ille noui adferret; pugno è regione sinistrâ
Coniectoin dentes, Hoc, inquit, habeto: recens est,
Atq; nouum. Sic ille. An tu nil rere dolorem
Confracti maxillaris de vulnere natum?
Hunc quoq; particulis vin' texere forsan acutis,
Ad sonitum colaphi quæ protinus aduolitarint?
Sed demus stolidæ cuncta hæc deliria sectæ.
Insuper id pariter demus, nullum esse cadendi
Finem atomis, nec metam vllam, quæ terminet vnquam
Descensum in præceps: Nego iam corpuscula posse
Mutuò misceri; nego posse hærere vicissim,
Vt stabile hinc valeant coalescere corpus in vnum.
Pinguibus exemplis (namq; his Epicurus, & huius
De grege subrumi gaudent) id promere nitar.
Nam quoties vasto è templo densissima turba
In sua tecta redit, magno illa affusa tumultu
Ad portas condensa strepit: pars summouet ægrè
A tergo instantes cubitis; pars in latus vrget:
Huic rescissa toga ex humeris, huic pallia raptas

Inde

Inde repercussus varij, fluxusque refluxusque
Vndantis populi. At quoniam vis omnibus illuc
Conuersa; ingentem post luctam, denique in ampla
Quisque fori spatia erumpunt, sparsimq; feruntur
Distracti, haud secus ac puncto cùm lineæ ab vno
Discedunt plures, quas in diuersa videmus
Protendi. Ergo, atomos pariter cùm prorsus eadem
Stipatas ratione velis concurrere; turbas
Quantascunq; ciere queant & prælia in arcto;
Tandem inde egressæ, sparsim, quâ semita ducit
Vnamquamq; sua, effugient; pars pluribus vncis
Implexa atq; hamis sociarum, pars laqueata
Iniectis ansis, pars libera; sed tamen inde,
E trunco veluti ramos, vltra ire necesse est,
Motu composito ex varijs impulsibus vno;
Quandoquidem est illis, vt ais, plaga vnica, per quam,
In morem lapidum, descendit quæque deorsum,
Ocyùs ipso etiam iacto ad nos lumine solis.
Non ergo hinc potuit conflari hæc machina rerum,
Aut hanc perpetuò in præceps ruere inde necesse est.
Cætera quid memorem puerilia scita Epicuri,
Quæ nemo fingat, nemo vnquam somniet, etsi
Sparsam opio portulacam cœnarit aquosam?
Hunc rogita vnde hominum extiterit genus; inde loquentes
Cogita an in scenam sic Gripum induceret vnquam
Aut Strobylum Plautus. Nempe inter gramina natos
Folliculos quosdam atq; vteros ait; hosq; calore
Maturos solis, velut vuas, denique in auras
Exclusisse homines. Verùm quis nutrijt? Ipsa
 Iacte

Lacte suo tellus. Cur talia gignere cessat?
Effœta, & vetula est, inquit. Rursum pete, si, quantum
Esse putet discum solis. Tres circiter vlnas
Ille dabit; quantum nimirum & Mopsus arator,
Et messor Chorydon quoq; censent. Scire velis cur
Sydera vertantur cœlo? Lepidissima porrò
Causa; quòd inclusi nimirum ad pabula currant
Cœlestes ignes, veluti strigosus odorum
Ad stabulum, & fœnum quadrupes. Quam deinde figuram
Esse velit terræ, lepidum id quoq;. Qualia cernis
Tympana vel discos, telluri prorsus eandem
Adstruit hic nebulo formam, plano orbe supernè.
At cur non cadat in cœlum vi ponderis acta,
(Nam sine fine putat deferri cuncta deorsum)
Sublato hic humero miser hæsitat, idq; molestum,
Ceu culicem, sentit. Sustentari aëre demum,
Subiecto veluti scamno mensaq;, fatetur.
Nimirum hic ille ingenij dein vertice supra
Mortales reliquos; naturæ hic ille repertor,
Ille à secretis; obscurâ vnde abdita nocte
Nostro instaurari meruit sapientia seclo.
Vlteriùs-ne lubet scitari? Dic age porrò
Ecquid percellat visum, cùm templa, domosq;,
Arvaq; prospicio? Nihil ingeniosius, Hercle,
In mentem veniat. Digressa è fronte domorum
Abstrahitur pellis quædam & membranula, s, eadem
Prototypi formâ ac positu, ceu prima resecta
Pagina de spisso libro: innumeræq; sequuntur
Eximia similes. Hæc bractea deinde, fenestris
Et portis distincta suis, orbes oculorum
Ingre-

Ingreditur. Sed, quod magis admirere, cerebrum
Pelliculæ similes (at textu, quo tenui usque
Tenuius esse queat) subeunt. Hinc mente videmur
Cernere res cunctas, oculis quas vidimus olim.
Hinc cùm Centauros mens exprimit (hoc etiam audi
Ac disce egregium planè ac mirum) id putat inde
Confieri quòd corticulæ & membranulæ equorum
Atq; hominum in cerebro extantes iungantur in vnum.
Quid reliquas nugas, quid fœda, quid impia passim
Commemorem dicta, & sceleris cuiusq; nefandi
Semina, arenosis quantumuis obruta grumis,
Colluuie atq; fimo sub glebis nempe latente?
Et tamen inuenias, qui talia semiadaperto
Ore probant; ideoq; probant (mirabile dictu,
Quod vix crediderisș sed enim mihi crede) ideo, inquam,
Quòd reiecta vident passim, velut absona; & ipsi
Reiecturi eadem, si vulgo asserta viderent.
Scilicet id pulchrum reputant si prætereuntes
Monstrentur digito, atq; aliquis submurmuret: *Hic est*
Lucreti ille ingens fautor, cui texta rotundis
Ex atomis ratio haud omnino displicet. Olli
Acrior obtutus certè est: viden' vt taciturnus
Incedit? magnum est aliquid, quod pectore versat;
Non hic cum vulgo sapit. Hic olidus tibi fumus
Suauiùs vnguento Assyrio placet vsq; superbis
Naribus: hinc tibi plicolus decliuis in aurem:
Inde supercilium, quale est meditantibus alte,
Cui gemino partita fluit doctrina sub arcu.
Hinc animæ tandem immortali, ipsiq; superno

Rectori , hinc hominum arbitrio nubeculæ & vmbræ
Interdum adſperſæ: Præſertim vbi facta poteſtas
Fœmineo in cœtu , nocturna ad lumina , ludos
Inter , ad hybernos foculos , genialibus horis.
Hic iuuat ad pompam peregrinas promere merces.
Nec non ipſa ſuas profert quoq; docta Lycoris ,
Et Galatea ſciens , Ephyreq; , & filia muſæ
Delia Melpomenes. Hinc plures voculæ in vnum
Permiſtæ res auditas ad sydera tollunt
Vnanimi clamore; domi mœrentibus altè
Interea fuſis , lanæ liniq; diurni
Iam ferme oblitis , quòd non operoſa Minerua
Adſit lanifico ſtudio , velut ante ſolebat.

Non ego in his equidem gerris nugiſq; putaram
Longo adeò ac ſterili Muſam deducere calle
Egreſſam in littus curſu per ſaxa pedeſtri.
Verùm alia ex alijs ſubeuntia tramite torto
Diſtraxere animos ſenſim; nec fas modò rurſus
Ingredi iter cœptum: nam ſol decliuis Olympo
Longiùs ire vetat. Stabulo proin laſſus in iſto
Cogor adhuc tolerare moras, & perdere carmen.
At ſaltem hoc reliquum læto traducere plectro
Iuuerit , atq; moræ faſtidia fallere riſu.

Ergo age: De caſu cæco , qui cuncta gubernat,
Et regit ad nutum , nonnulla , Epicure , viciſſim
Colloquia inter nos geniali fronte feramus.
Sed priùs allato cyatho bibe; namq; Phalerni
Sæpiùs ac Chij latet intra pocula verum.
Inde ades , atq; animis hilares certemus amicis.
Audi mirificum monſtrum. Caprificus in horto
Protulit è ramo citreum , cui præuia nulla
Inſitio. Quam tu poſſis mihi reddere cauſam?
Dummodo vera ſient quæ narras , nec mihi vendas
Somnia

Somnia ; causa erit in promptu. Verissima narro,
Quàm tua sunt porrò mundi primordia vera.
Nec te mirari decet hæc, cui nata repentè est,
Nostri instar cedrij mali, mirabilis ista
Omnigenûm rerum series. Certissima crede:
Idque etiam, si vis, testor per nostra Heliconis
Numina, per nemus Hesperidum, vigilemque draconem.
Quandoquidem id sanctè iuras, quærenda priùs sunt
Nonnulla. In primis rogo te, num citrea in horto
Poma alia extiterint. Vtiq; , & quamplurima pridem
Extiterant; Sed turbo ruens, & pessima grando
Omnia disiecit. *Iam lux hinc prima refulget*
Promittens aliquid. Quoniam ergo hac edita strages,
Vt tu inquis, quamplura solo putruisse necesse est,
Nonne? Vtique. Ex illis immo congestus aceruus,
Accumulata velut grassante cadauera peste,
Quæ vespillones in cœmeteria vectant.
Paulatim apparent nodi capita abdita. Ficus,
Seu caprificus, vti mauis (res namq; perinde est)
Ad quam versa plagam? Ad Boream. *Et citri?* E regione
Ad tepidos Austros. *Ventorum quis fuit illo*
Tempore regnator? Boreas plerumq; sonoro
Flamine. *Iam finito simul hæc componere. Grando*
Depopulata nemus: cedromela à turbine cuncta
Sparsa solo: dein fœda lues: tum longa Aquilonum
Flamina. Rem teneo: Sed te priùs obsecro, num quis
E Peripato vnquam formâ *extricauerit vllâ*

Implexos adeò nodos, positâ ante oculos re,
Vt tibi nunc pandam. Nam citris (nectar in ore
Elicuit tussim) nam citris tabe solutis,
Erupere statim corpuscula, quæ priùs arcto
Hærebant nexu deuincta. Hinc illa per auras
Libera dum ruerent temere fugitura, Aquilonis
Vis rapida in ramum caprifici, non sine casu,
Detulit. Hinc partim vacuos ingressa meatus
Corticis & ligni, partim agglomerata subinde
Exteriùs, rursum sese implicuere vicissim,
Vt quondam, nodis, vinclis, & plexibus ijsdem.
Hinc citrinum malum mirâ tibi forte pependit.
Id quoq; non vno exemplo condiscere possis.
Ceu tactis lue cùm bubo subnascitur atro
Tubere, nescio queis atomis compostus aduncis,
Quæ prensant animas, ægroq; è corpore vellunt;
Haud secus hoc cedrinum tuber ficulneæ adhæsit,
Textum atomis, quas illa cadauera citrina putri
Emisere aluo. Viden' vt tibi reddita causa,
Quam palpare manu possis, ceu vellera lanæ?
Rem dilucidiùs quoq; pandam. Æstate serenâ
Obseruaris apes toties, cùm sæpe, coortis
Dissidijs intestinis, aluearia linquunt.
Has sparsim cœlo rapit aura. Vt tinnula verò
Vox æris crebro pulsu reuocauerit, illæ
Adglomeratæ, acinorum instar, de vertice pomi
Aut cerasi pendent, velut vua ex pampino. Id ipsum
Circiter eueniſſe puta. Miranda resoluis,
Quæ frustra quæuis mens extricare laboret.
Quæ non (quantumuis enormia) soluere possim?
Nil adeò mihi iucundum quàm cùm absona quædam
Audio portenta. Hic tantus mi displicet ordo
Naturæ, & rerum series tam consona. Vellem
Dister-

Interdum è cœlo pluuios descendere fungos,
Nasci alios soles; interdum extare repentè
Aularum in medio platanos, descendere lunam,
Monstrosèq; oculis coram omnia permisceri.
Atqui hæc insolita & rara vt mihi, quæso, deinde
Extricanda forent? *Nostra mysteria secta,*
Vt video, exploras; Animos aduerte; docebo.
Hac itaq; in primis solido descripta adamante
Sit tibi lex. Quoties natura expendere quoduis
Arcanum libet; exemplo id patulo, & bene noto
Exprime; præsertim plebeia, si potes, artis
Ferramento aliquo. Hinc mentis tibi sacculus vncos,
Fuscinulas, ansas, & serras denticulatas
Præbeat ad nutum semper. Fabrilibus istis
Vtere; namq; istud physicè est rem deniq; nosse;
Non autem ingenij cultro resecare minutim ens,
Omniaq; affusis tenebris, ceu dicta Sibylla,
Obscurare, vt deinde scias te denique scire
Illud idem, quod iam scieras. Hac prima igitur lex.
Dein caue, ne te de scamno, cathedraue salignâ
Respondere aliquis cogat, qui non sinat vllas,
Gutture præcluso, voces depromere quàm tres,
Quarum vna affirmet, neget altera, tertia verò
Separet ambiguum sensum. Hæc faciunt, quibus est mens
Particulis quadris contexta; vrgenda proinde
Argumentorum trocleis ac vectibus, vt vi
Assensus tandem tardâ de sede trahatur.
Præterea: *Si quis petat abs te quid sit honestas,*
Quid ius, consilium, pietas, & talia (namque hæc
Difficile est atomis committere) tu priùs ore
Oscita, & insulsâ super escâ contrahe nares,

Vt faciunt, quibus appoſita eſt pro turture pica;
Deſpue ridiculum commentum. Tum nihil iſta
Aſſere: Sunt etenim ſegmenta & fruſtula inanis,
Et quædam vacui ac nihili ſine corpore bullæ
Interſperſæ animis hominum, ſpumæ inſtar aquai.
Inſuper: (huc animi globulos, huc exere mentis
Cornicula) A curis hominum cùm Numina, vti
ſcis,
Longè aliena velim; nec quidquam exinde timendum,
Sperandumue ſiet nobis mortalibus: Et cùm
(Vt pariter noſti) ſparſis per inania cunctis,
Nil reliquum maneat poſt fata: Quid inde
ſequatur,
Qui nidor, quique hinnitus ſe tollat ad auras
Nempe vides. Quantò hinc igitur data libera cuiq;
Fræna voluptati cæcæ, conceſſaq; morum
Libertas; tantò auſterum, rigidumq;, & honeſti
Durum exactorem te præbe extrinſecùs, ore
Aduorsùm ſcelera hirſuto. Statuenda voluptas;
Non ea, quam nobis imponit fama; ſed illa
Quam tranquilla quies animi parit, abſq; dolore
Corporis: Hanc vnam volumus. Quoue improbæ
facta
Abſterrere queas, homineſq; infanda tremiſcant
Crimina; ne tu angues furiarum, ſomnia vatum,
Obijcito; Incurſus atomorum vncoſq; minare.
Denique: Sed priùs in gyrum circumſpice qui te
Circumſtent hominum rictus, quæ nubila frontis,
Quæq; ſupercilia; & lapides fuſteſq; propinquos
Cautè omnes remoue; atque, vbi videris omnia
tuta,
Siquem Relligio fortaſſe, aut Numina tangant;
Iſq; adeò vitam trahat ægrè, horrenda tremiſcens
Suppli-

Supplicia, & scelerum pœnas post funera.... (in aurem
Hoc tibi secreto finito indam murmure) Claude os,
Verte aliò hanc fœdam, sus execrande, latrinam.
Nimirum hæc meta, hoc album, quò denique tendis,
Impie, nequam: Apage hinc. His legibus illa Epicuri,
Carmine Lucreti translata Heliconis ad amnem,
Aonijs vtinam maneat respublica in aruis,
Inter Pierias curas, & somnia Pindi.

DISSERTATIO QVARTA.

ARGUMENTUM.

Centrum terræ & totius Vniuersi idem esse, aduersùs Copernicum. Cur heterodoxis precipuè systema terræ motæ probetur. Digressiuncula de libellis externorum. Lunam, cæterosq; planetas ad centrum vniuersi tendere; cæteroquin, ob motum circularem, altiùs semper atq; altiùs vsque ad sydera fixa proueherentur. Mundum non esse indefinitum, nec alium extra hunc existere. De origine ventorum. Nulla necessitas halituum terrestrium ad explicanda eorundem phænomena, quæ ex naturâ aëris consentaneo systemate pulcherrimè deducuntur.

AT cursu in medio radentem littora cymbam
Vis inimica Austri procul altum traxit in æquor,
Iactatamq; diu putrem coniecit in vltam;
Vixq; adeò memini quo primùm tramite prorâ
Institerim: vsque adeò nebulo teterrimus ille
Et maria, & terras, & cœlum miscuit. Atqui
Non ideo incœpto desperem insistere calle,
Atq; in rem nostram, serò licèt, vsq; redire.
Mundum igitur, quem iam statui cœpisse aliquando;

N[illegible] immenso spatio fusum vndiq; , &
[illegible]
L[illegible]tis expertem credat ; neu censeat extra hunc
Forte alium huic similem consistere ; nec putet
orbem
Terrarum circa solem per inane vagari.
Hæc staticæ ad leges statuenda ; Sed ordine verso,
Vt se quæque ferent primùm obuia. Plurima forsan
Adijcient Musæ non aspernanda canenti.
Principiò hoc fixum maneat , certum esse quibusuis
Corporibus punctum , certaq; in sede repostum,
Vnde æquis constant momentis vndique partes,
Quod centrum appellant grauium. Nec , plurima quamuis
Corpora , ceu lapides sparsi , disiectaq; arena
Extiterint , interuallis disiuncta vicissim;
Id prohibet , quin punctum istud consistat in illâ
Congerie , inque illo , quantumuis dissito , aceruo.
Huic puncto innixus geométra , inde abdita mira,
Haud alijs referanda modis , arcana recludit.
Hoc autem in primis statuit , iure omnibus æquo,
Vnicum in vnoquoq; graui , pariterue quibusuis
In cumulis punctum seu centrum istiusmodi
inesse.
Quod tamen haud illi quisquam permitteret vnquam,
Si non ex libræ arcanis , staticesq; seueris
Legibus id firmum , tutum , sanctumq; teneret.
Hoc solido iacto fundamine , non ruituro
Arietis impulsu quouis , nec turbine venti;
Iam te deducam telluris in ima gradatim.
Fac , lapidum centro inuento quorumlibet , ijsdem

Adijcias meditando alios aliosq; subinde,
Quorum etiam inuenias centrum commune; & eadem
Prosequere ac descende viâ. Crescente deinceps
Accessu & numero grauium, punctisq; repertis,
Vt monui, ad staticæ normam; te deniq; in ipsum
Terrai centrum paulatim illa omnia ducent.
Hic vbi constiteris, visu circùm vndiq; ducto;
Corpora quæq; vides grauiora euadere, quantò
Distita ab hoc imo fuerint magis (vt tibi pridem
Ad libræ leges expendi) Hinc illico punctum hoc
Omnigenûm dices grauium centrum fore; quippe
Ex interuallo quouis huc corpora quæq;,
Quantouis spatio longè summota, feruntur.
Hactenus in stabili ac firmo vestigia figis
Haud titubata solo. Tantisper inambula ad auram;
Ne ratio congesta grauet tibi pondere vires
Ingenij, & multo glomeret tibi stamine mentem.
Tuq; ignosce, Erato, per saxa rubetaq; eunti
Quòd passim numeris incedant carmina fractis
Metro inconcinno; nec enim queat esse venustas
Austeræ staticæ in dumis. Iam cœpta sequamur.
Aspice nunc latè complectētem omnia Mundum,
Massam corporibus nimirum ex omnibus vnam
Congestam: Huic itidem centrum grauium omnium in ipso
Est medio positum; nec enim (cùm sit globus) vsquam
Id statuas alibi; nec puncto hoc posse carere
Permittunt leges staticæ, vt conuenimus ante;
Namq; vt telluri, sic Mundo id competit æquè.
Ergo istud centrum cùm non queat esse nisi vnum
Duntaxat; cumque in medio telluris, & ipso
In

In mundi medio consistat; oportet vtriq;
Commune id ponas: Atq; hinc fateare necesse est
Tellurem hoc ipso in medio consistere mundi.
Non igitur circa solem delata vagatur.
At, cur ergo, inquis, plausu istud fama sonoro
Tantopere inuentum celebrat? Cur Anglia chartis
Immotum solem; cur passim Hollandia sparsis
Ingerit istud idem libris? Cur iugis ab Arcto
Ventus agit terram in gyrum? Vin' scire? Ideo quòd
Iura vetant sacra; hinc nempe in contraria nisus,
Hinc morsus fræni. Sancitum finge seueris
Legibus oppositum. Rabidâ tum scilicet irâ
Infrendens Aquilo, ceu rupto carcere pardus,
Terribilis visu sacris pugnaret apertis
Continuò libris: produceret illico summi
In medium dicta Artificis; standum ipsius vni-
Diceret asserto; vocesq; disertaq; verba
Haud vlli temere fas detorquere cauillis;
Paginæ inhærendum sanctæ, obsequioq; profundo
Excipienda oris diuini oracula. Tales
Ederet ille sonos; magnoq; optauerit emptum
Posse aliquid simile interdum contingere. Iam nunc
(Id quoniam nequit) infesto furit vsq; latratu,
Naturæq; vices inuertens omnia miscet,
Omnia cæco ore absorbet, portentaq; rerum
Nulla timet; modò sancta queat perfringere iura.
Italia, (ingenuæ iustæq; ignosce querelæ,
Neu, precor, ista supercilio fastuq; superbo
Dicta putes; non hæc humili mens turgida vati;
Audaci quanquam videar consurgere plectro:
Quin declamantis potiùs crede ista furentis

Ad

Ad vanam in paucos conficta [illegible] ua pom[illegible]n)
Vnde tibi obsequium tam v[illegible] Vnde ista [illegible]b[illegible]s
Externis, quotcunq; volant [illegible]bus omnia ferme
Iam plena, vt cyniphum quondam Pharaoni[illegible]a regna
Nubibus, vnde, inquam, reuerentia tanta? Magistra
Terrarum quondam, populis lex normaq; rerum;
Nunc cuiusq; fere gentis... (ferme excidit ore
Sordida adulatrix) Nimirum oblita tuorum,
Vnde olim tibi fama super Garamantas & Indos,
Vix memor eloquij patrij, linguis peregrinis
Dedita, nulla æquis oculis iam dona Mineruæ
Aspicis; è gelidâ nisi quæ tibi congeris vrsâ,
Externisq; oris. Ecquis velit Italus, oro,
Ingenij monimenta sui committere libris,
Quæ, nisi longinquum prælum testentur in ipso
Limine, tu nihili facias? Tum deniq; plausu
Exceptura, vbi rescieris placuisse remotis
Trans alpes gelidas populis? Quot sunt tibi muti
Iccirco calami? quot densâ nocte premuntur
Tentamenta operum? quot clara excelsaq; torpent
Ingenia in tenebris? Quid? quòd tibi tecta venena
Interdum ignaræ, salibus condita iocisq;
Tetra propinantur? quid? quod laceræ impia famæ
Sæpe cruore madent folia infensissima? nec tu
Interdum sine vulnere abis? Nec vox tibi læsæ
Prosilit in iustas iras, questusq; viriles?
Quod si non æui præsentis gloria tangit;
Non te fama vetus saltem, non illa tuorum
Nomina magna virûm, non Tullius, & tuba sacri
Virgilij reuocat? Non deniq;, quæ tibi restant
Exposita ante oculos, capitolia, balnea, pontes
Pren-

Prensam crine trahant madido, excutiantque veterno?
At Mæcenates desunt: deerunt tibi semper,
Quandiu iniqua tuos contempseris. At neque desunt;
Et plures numerare queam. Verumtamen vnus
Sat tibi supremus solio moderator ab alto
Sacrorum Pater, afflictis spes vnica rebus
Europæ, in tanto Regum populûmq; tumultu,
CLEMENS MVNIFICVS, IVSTVS, PIVS. Hinc sibi lucem
Ingenuæ quæcunq; artes, & præmia sperent.
Sic Iani postes ferratos claudere longâ
Pace queat, belliq; semel componere motus:
Sic cœlum Italiæ lux dia aliquando serenet.
At me, ceu frondem platani, segmenq; papyri,
Quælibet hàc illàc volitantem pertrahit aura
Deuium ab incœptis. Redeo ad systema celebre
Telluris motæ. Hanc igitur consistere mundi
In medio, è centro grauium deduximus. At nunc
Addo, etiam libræ neglecto cardine, ibidem
Mansuram. Huc animos mentemq; aduerte. Iube istud
Telluris centrum finiri limite certo,
(Quandoquidem conuersa negas huc omnia niti)
Sitq; ipsi præscripta, velut prouincia quædam,
Quam secum, vt limax tectum, Phœbeia circùm
Lumina perpetuò ducat; iubeasq; seuerè
Ne liceat grauibus queiscunq;, nisi ambitu in illo,
Exercere suas vires, ferriq; deorsum.
Iam, quoniam astrorum in censum tibi terra reposita est;
En, soror ipsa etiam Phœbi sibi postulat æquo
Iure suum regnum, atq; suum Venus; Abnue verò,

Si

Si potes, id Marti, atq; astris maioribus. Ergo,
Cùm regio sit cuiq; suo clausa vndiq; gyro;
Hinc ditionum inter confinia, multa necesse e
Intersint spatia, interuallaq; plura resecta,
His prorsus regnis penitusq; exclusa, vti constat
Perspicuèq; vides. Igitur, si corpora in istis
Sedibus ambiguis furtiuâ mente reponas;
Illa vtiq; hærere attonita & perplexa necesse est,
Nescia quò sese vertant; aut, si velit ipsa
Vnumquodq; astrum rapere, vt sibi debita; lites
Et bella hinc atq; hinc pro finibus orta videbis.
Sed caue ne rerum ignarus cœlestium, & insons
Immunisq; Matheseos, ingenio petulanti,
Pro iaculo vibres magno conamine aristam;
Ridiculoq; ferox certamine congrediaris.
Hæc bilem exacuunt: Hinc in contraria sæpe
Pertrahit ac firmat quædam indignatio mentes.
Nam nihil est adeò quod perdere possit honestum
Ingenuumq; virum, iustisq; expellere metis,
Quàm cùm homulus bellum mouet aduersarius,
& se
Confecisse putat rem, tellurîq; volanti
Iniecisse moram; ex gyro quòd nempe diurno
Maximus ingrueret ventus; cediq; sibi vult
Iccirco, risuq; eludit cuncta superbo
Exultans animis, ducensq; tripudia. Nemo est,
Qui non è tepido potiùs sibi pharmaca stanno
Eligat atra oculis sorbere rosacea clausis,
Quàm vocem & vultum scioli perferre docentis.
Tu, nisi equo insistis valido, ne te ingere, demens,
In medios hostes. Tibi sat contra omnia tela
Vox ipsa artificis, stabilem immotamq; disertè
Tellurem statuens: Hoc lis tibi teste dirempta;
Ipse suum bene nouit opus; nec sit tibi curæ
Quid-

Quidquid contra Aquilo turgens crepet inuidus
ore.
At contra insurgis: Cur ergo Cynthia ab alto
(Quandoquidem hoc centrum ponis, quò cuncta
feruntur)
Cur, inquam, præceps non corruit? Ast ego
contra
Scire velim potiùs (nisi punctum fixeris istud
Perpetuò retrahens) cur non sublimiùs acta,
Iugiter alta petens, in sydera peruolet. Audi.
Quæcunq; in gyrum vertigine circumaguntur,
(Vt solidè in primis statuit Cartesius) illa
A centro fugiunt, & longiùs acta feruntur.
Pluribus id potes exemplis cognoscere. Nam si
Exceptum lapidem fundâ rapido impete in orbem
Verteris, hunc sentis à dextrâ excedere velle,
Atq; ipsum retines vi, luctantemq; coërces.
Præterea læui in plano tibi lignea in orbem
Regula eat, fixo tantùm vno termino. Eburnus
Hæreat huic globulus costæ, qui liber ijsdem
Circumeat gyris: Hunc protinus ire tigilli
Ad latus, à centro profugum, velut hoste, vi-
debis.
Sic equus in gyrum scuticâ hortatuq; citatus,
Si funem sensim currenti indulseris, arcto
E circo egrediens maiores conficit orbes.
His ita compertis: Fluido cum libera cœlo
Cynthia prærapido cursu delata rotetur;
Ipsa etiam à centro refugit, inq; ardua tendit;
Et nisi fræno aliquo teneas; in concaua Cœli
Suprema, in sedes stellarum, & regna feratur.
Ergo illam (excluso iam vortice Cartesiano)
Non aliter retinere queas, quàm si cohibens vis
Ad centrum retrahat, crescens quantùm illa
recedit Lon-

Longiùs à centro; donec tandem impetus ille
Circumagens discat freni moderamina. At, inquis,
Cùm lapidem oblique iacio, nisi terra caderetem
Exciperet, curuo deductus calle deorsum,
Postremò in metam grauium descenderet. Erras.
Ille etenim, oblongo in se met redeunte, rediret,
Circuitu æterno, nunc puncto proximus imo,
Nunc refugus. Quin & curuam retineret eundo
Illam ipsam, quam proiectis fugientibus olim
Constituit magnus Galileus, prorsus eandem;
Illam, inquam, è cono rectanglo quæ trahit
ortum,
Hinc tamen, atq; illinc geminatam, quadruplo
in vnam
Segmento, inuentu haud facilem, coëunte figu-
ram.
Verùm Musa negat se talia claudere posse
Aonijs numeris; nec tantum posse licere
Vatibus vnanimes iussu edixere sorores
Pieriâ ex aulâ. Superest cur deniq; Mundus
Sit definiti spatij. Ratio obuia cuiuis
Ex ipsâ grauium metâ. Nam, si foret expers
Limitis, haud illi posses decernere fixum
In medio centrum. Nec verò alium tibi finge
Mole parem, gyro, pòsitu, ac molimine eodem
Extra hunc; quippe ambos vis insita iungeret;
atq; hinc
Centrum in contactu existens subuerteret omnia.
Hactenus hæc. Aliò nunc fas diuertere cantum,
Naturæq; alios inuestigare recessus.
Ergo, nouas quando cytharas mihi Cynthius
offert,
Arbitrioq; sinit quid malim efferre canendo;
In carmen veniat patrio de carcere turba
Vento-

Ventorum, quæ Nereïdum vada cærula pennis
Peruolat, vnde atræ nubes, vnde horrida bella
Aeris in campis, tempestatesq; furentes;
Quarum vbi confusum tonitru dedit aëre signum
Æstate, inque nigro micuerunt ignea nimbo
Fulgura, confestim sacris de turribus æra
Perniciem instantem certant auertere campis.
Non alio vultu natura minacior ægris
Ostentat sese mortalibus. Hinc cinere atro
Nubila suffusa; hinc nemorum fremitusq;, tremorq;
Tectorum, & vitra, & valuæ, quassæq; fenestræ
Ictibus in postes crebris: fugit omnis arator,
Obscurasq; pauens muliebre it vulgus ad aras.
Aëriæ interea larices & robora strata;
Pulueris inde ater vortex, mox effera grando,
Aut imber largus, vel turbo obscurus, acuto
Sibilo, & humanas voces imitante vlulatu.
Tum rauco in præceps sonitu vis aucta repentè
Torrentum; it latè collectus turbidus amnis,
Vorticibus flauis, lapidoso spumeus alueo,
Interdum & tecta horrisono collapsa fragore.
Vnde adeò vis horribilis, quâ percita fundo
Æquora, & absorptæ classes, vnde impetus errans
In latus obliquo cursu, cognoscere præstat.
At tibi siqua tenax insedit opinio quondam,
Halitibusue putes terrestribus id tribuendum
Fortasse, aut alios quosuis tibi finxeris ortus;
His præiudicijs animos, precor, exue cunctis,
Et mentem vacuam atq; rudem mihi siste parumper.
Assensus quippe in partem tibi postea vtramuis
Liber erit, quò te vis inclinauerit æqui.
Natura ergo priùs tibi sedulò dispicienda
Aëris,

Aëris, vnde isti motus, cæciq; tumultus.
Ergo, velut mundi ad centrum sunt cætera, quæque
Corpora conuersa, vt te iam docui; haud secus illuc
Ingenito nisu ipse etiam se dirigit aër.
Proinde ipsi innata est grauitas. Nec plurima desunt
Ponderis indicia. In primis stagni vapor humens,
Particulis aqueis quanquam pertextus, in altum
Tollitur; idq; ideò quòd mole aër sub eadem
Est grauior: Nam sic pariter detrusa sub vndis
Subera contendunt leuiora emergere sursum.
Præterea nubes, cœli faciem obuoluentes,
In quadam certâ fidunt regione, quòd illic
Momentis æquis librentur in aëre tenui,
Nec se vltra proferre queunt quà rarior æther.
Postremò inflatos si librâ expenderis vtres,
Ingesto inuenies ex aëre pondus iisdem
Accessisse, quod haud posset contingere, si non
Æthereæ huic massæ grauitas & pondus inesset.
Nec te illud moueat quòd non hâc mole graueris
Impositâ: Nam sic pariter sub gurgite ponti
Qui natat, haudquaquam sibi desuper incumbentis
Sentit aquæ cumulum. Satis ista superq; putarim
Iam constare, nec vltra allud fas addere dictis.
Ne tamen exurgant lites, & pacta retractes,
Subscribe: aurai te pondus rite dedisse.
Vlteriùs volo (quod, credo, dabis illico) posse
Ætheriam densari auram, arctariq; premendo,
Inq; minus spatium, seu vi seu pondere cogi,
Vt res ipsa docet. Tandem dabis aërem eundem
Sic pressum ac vinctum conari extendere sese,
Atq; omnes tentare vias, si quomodo possit
Reddere

Reddere se spatio maiori, & carcere ab illo
Luctando exire, atque arctis se soluere nodis.
Sic turgentem vtrem aut follem si vulnere cæco
Lædat acus, quà facta via est, fugit ilicet aura
Cum sonitu, & victrix erumpit libera vinclis.
Sic quoq; si inuersum cyathum largo ore sub vndâ
Detineas mersum, hunc sentis emergere velle
Conatu ingenti, & valido pugnare renixu
Captiuum; quòd nempe, vitro qui clauditur, aër
Angustum in spatium contractus nititur inde
Exire, impatiens septis claustrisq; teneri.
His animaduersis; Hanc aeris vndiq; fusi
Suspice nunc massam, quæ circumuallat inertes
Circuitu immenso terras. Ergo illa deorsum
Ad mundi centrum cùm circumquaq; feratur,
(Vt tibi subscriptum paulò ante) hinc infimus
aër
Per vim comprimitur stipaturq; aere ab alto,
Quippe graui, incumbente super, deorsumque
premente.
Nam tibi si fingas congestæ vellera lanæ,
Aut plumas auium, aut cumulos niuis vsq; ad
Olympum;
Infima, quæ substant, certè pressa arctiùs, atq;
Constipata ac densa magis, quàm quæ altiùs ex-
tant
Perspicies animo. Hæc victus ratione fateris.
Infimus ergo aer per vim sic pressus, & arctè
In se ipsum velut intrusus, luctamine cæco,
Et nisu assiduo tacite se extendere pugnat,
Moliturq; fugam, nodisq; exire laborat.
Nec potes abnuere; hæc siquidem præmissa dedisti.
Et quanquam tibi pacatus videatur, & insons
Immunisq; doli; tamen ille, vt qui tegit iram
Atq;

Atq; odium vultu tranquillo, & fronte serenâ,
Dissimulat vires, donec sit facta potestas.
Nec verò obijcias quòd te conatibus istis
Circumquaq; premi non sentis. Ridicula hæc sunt,
An capitis pondus sentis? An crura fatigat
Corporis erecti moles? Assueuimus istis
Nimirum, oppositiq; tibi experientia nulla est.
At tibi si extemplo, quantùm ampla cucurbita, ceruix
Cresceret; adiecti sentires illico vires
Ponderis: Et contra, si te ætheris vndiq; nulla
Vincla coërcerent, enormiter illico toto,
Instar vtris tenti, turgeres corpore. Sed non
A re propositâ fas nunc diuertere Musas.
His igitur positis. Si nunc, dum carmina pango,
Ex improuiso mihi cellula destituatur
Aere, & inclusum spatium linquatur inane;
Protinus externus (nullo in contraria nisu
Quippe vetante) statim irrumpens valido impete, vitris,
Et valuis fractis rapidus succederet aër.
Scilicet illa diu tunc ira coërcita, frenis
Libera, quà data porta, ruens subuerteret omnia.
Sic, vbi conclusâ largus nitet ignis in aulâ,
Per rimas externa subit violentior aura.
Sic, vbi succensis campis fit rarior æther,
Attenuante calore ignis; mox flamine ventus
Ingruit, atq; agros exustos ventilat alis.
Hactenus ista, velis nolis, manifesta fateri
Cogeris, assensumq; nequit mens æqua negare.
Nunc ades, atq; animos, intentamq; exere mentem.
Iam siquidem meta apparet, portusq; subimus.
Exiguus superest vicina in littora tractus.
Aspice iam cœlo collustrantem omnia solem.
Ille

Ille per obliquum callem dum diuidit anni
Tempora, inæquali regiones frigore & æstu
Afficit, vt radijs magis, aut minùs imminet æquis.
Atq; ideò ætheriam hinc auram ligat horrida bruma,
Inclusamq; tenet per vim. Vis ignea contra
Parte aliâ æstiuis radijs distendit eandem.
Hîc nox, sol alibi medio æthere tempore eodem.
Nec brumæ semper tenor vnus, nec calor idem;
Sed nunc horridior facies, nunc mitior anni.
Hinc varios, & inæquales existere pressus
Ætheria circumquaq; in regione necesse est.
Ergo, vbi vere nouo fugiens hyberna remittit
Vincula hyems; demptis laqueis, volat ilicet aer,
Finitimumq; minùs compressum inuadere per vim
Victor ouans properat. Nec non, vbi desinit æstas,
Autumnusq; subit; confinis protinus aura
Pressior extendit sese quà facta potestas:
Tantus amor libertatis, regniq; cupido.
En igitur passim tibi flabra errantia cœlo,
Halitibus terræ nullis iccirco vocatis
Æolio procul ex antro, ignotisq; cauernis.
Hinc ventis peragrata diu quandoq; viarum
Longa interualla, & multis perflata diebus
Excursu regio. Hinc quædam expectata quotannis
Flamina temporibus certis; hinc mutua bella,
Et cæci incursus, improuisiq; tumultus;
Hinc iter in latus obliquum, & violentus in orbem
Interdum turbo. Hinc, quoties ventus diu in vnam
Incubuit plagam, presso illic aëre per vim

Plus

Plus æquo, ventus reflans contrarius hostem
Insequitur victor; sed & ille coactus in arctum,
Viribus inde nouis auctus fugat inde sequentem.
Ac veluti emotâ pelui dum lympha vacillat,
Nunquam illi concessa quies atq; otia, donec
A centro mundi iusto libramine distet:
Haud secus ipse etiam nunquam, nisi partibus æquè
Compressis, aër placidâ statione quiescit.
Nec tibi sit curæ quòd fortè minutula quædam
In tot fortuitis euentis non ita promptè
Explanare queas. Satis est systemate puro
Perspicuo ac solido si claro in lumine cernas
Quæ sunt præcipua, & rerum capita ardua constent.
Sed duo præterea haudquaquam reticenda supersunt.
In primis cur libratam medio aëre terram
Iugiter incurrens violento flamine turbo
Non agat in gyrum. Causa haud obscura: quòd aer
Quanto vnam in partem connititur impete, tantâ
Vi quoq; in oppositam tendit; veluti capita arcus,
Disrupto fune aut neruo, quò curua tenentur,
In partes abeunt diuersas. Quo fit vt æquis
Momentis tellus hinc atq; hinc acta quiescat.
Præterea duplex venti genus hinc tibi constat,
Atq; hinc naturæ quamplura arcana resolues.
Nam quoties aër distenditur, inuasurus
Regna aliena, fugâ ex illâ fit tenuior; atq; hinc
Continuò ex altâ cœli regione vapores,
Subductos priùs ex oculis, descendere cernis,
Atq; repentinis pertexi nubibus axem,

Queis

Queis terræ aſpectum compreſſior aura negabat.
Tunc etiam è tectis fumus qui proſilit, ægrè
Se tollit, lentisq; rotis conuoluitur ater
Vorticibus, tardâ incluſus caligine, raro
Nimirum grauior tunc aëre. Tum quoq; florum
Senſitur in primis odor, & procul æquor in altum
Cedrorum aura fragrans diſtenditur. At graue olentum
Halitus intolerandus rerum. Tum morientum
Fumantumq; lucernarum execrata mephytis.
Inde cicatricum renouatus ſenſus, eò quòd
Non ſatis exactè futuras faſciet aër.
Quod ſi non ex diſceſſu, ſed lampade Phœbi
Aura relaxetur cœlo; tum vi quoq; eadem
Rareſcet vapor, atq; dies ſine nube ſerenos
Æthere cæruleo tranquillos ire videbis:
Illic præſertim, vnde aër, velut ex medio arcu,
Tenditur hinc atq; hinc à centro, & brachia laxat.
Aſt ibi pigra quies cœlo, implorataq; nautis
Flamina, præq; æſtu, pars noctis plurima in hortis
Traducta, exertæ canibus linguæ, aridaq; ora,
Corporibusq; ægris languor, viresq; ſolutæ,
Et ſudor ſponte emanans, laxataq; membra.
Aſt, vbi finitimus properans intruditur aër,
Frigore ab Arctoo liber, poſtquam vndiq; preſſit,
Concluſitq; auram ætheriam, verſa omnia cernis.
Illico diſcuſſæ nubes (ſi fortè ſereno
Obſtabant cœlo nebulæ) quas ſpiſſior æther
Extrudit ſurſum leuiores, in ſpatia ampla
Diſtentis altâ regione vaporibus. Inde
Ex improuiſo facies pulcherrima Olympo
Reddita, cæruleo cui concolor æquore Doris
Arridet vultu: Non feſſis artubus ægra

Torpedo, & languor: Cœlo quoq; morbida abacta
Sæpe lues, tractu aerio quandoq; malignis
Infecto halitibus, quos pressior expulit aura.
At tibi adhuc animis quædam nubecula, puri
Impedit intuitum veri; neq; credibilem vim
Aeris esse putas tantam. Verùm & mihi tantus
Impetus halitibus terrestribus inditus, æquè
Est incredibilis; nec possum fingere mente
Cur non ascendant rectà, ceu flamma, vaporq;
Fumeus, atq; alia, ante oculos quæ exposita videmus:
Nec video quo obliquentur motore per auras,
Nec quibus egressi ex antris specubusq; ferantur,
Nec cur tam subitò reddant sudum vndique cœlum.
Sed præiudicium ex animis quò deniq; ponas,
Atq; æquis statuas momentis aëriam vim;
Flecte vtraq; manu ramum coryli: Hunc ita porrò
Curuatum inflexumq; perexiguâ retines vi,
Scilicet in quosuis facilem descendere flexus.
Iam dextram remoue: dicto ocyùs illico sese
Diriget; inque genam si fortè incurrerit, inq; os,
Liuida sensificæ vibicis signa relinquet;
Tam subito ac rapido distenditur impete in auras.
Quantò ergo id magis efficiet vis aeris? illa
Vis, inquam, argentum quæ mobile sustinet vsq;
Triginta ad digitos vitreo in siphone premendo.
Illa tamen redit vsque tibi mens praua, quòd istam
Vim minimè sentis. At, sodes, calceus ille,
Quo tibi pes arctè induitur, cur ille dolorem
Non ciet assiduo pressu, quo vinctus adhæret?
Hunc

Hunc ego ferre vtiq; haud valeam, nec credere possim
Inde cutem haudquaquã tibi aduri. Tu tamen arcti
Compressiq; nihil sentis. An fœmina cinctu
Adstricto ad costas, arctisq; gracillima nodis,
Quâ neq; si spectes, substrictà exilior aluo
Sectator leporum venaticus Vmber, an illa
Sic vincta, exactis tribus horis, compedis huius
Vim sentit? Nihil ex iugi iam percipit vsu.
Quod si ita compresso thorace in luminis auras
Te fingas exisse, nihil tunc te, nihil vsquam
Afficerent prorsus stricta illa ligacula, tecum
Nata. Eadem aërijs de nodis disserе prorsus,
Quos tecum vehis, à primis circumdatus annis.
Denique, vt hunc ipsum pressum experiare, docebo,
Si tamen ista tuo cupias addiscere sumptu.
Ergo per hybernas noctes sudo aëre stellas,
Reclusis vitris, exposto vertice ad auras,
Contemplare diu, gelidam conuersus ad Vrsam,
Nocturno sine pileolo. Idq; vbi præstiteris ter,
Fortè tibi fauces rheuma, aut angina peruret,
Vnde cucurbitulis medicis sis rite leuandus;
Quas humeris fixas vbi senseris, experiere
Vim quandam tibi terga, graui ceu mole, prementem.
Aëris hic ille est nisus. Pars quippe tumescens,
Quæ substat vitro, premitur tenui aere; namq; hic
Vi flammæ euasit iam laxior; vnde propinquas
Dissimili vi compressas discernere partes
Tunc potes, & sensu certo discrimina nosse.
Non aliter quàm si digitum circùm vndiq; filo
In spiram ducto religaueris, vnaq; tantùm
Libera sit nodis pars, quam turgescere cernis

Extantem reliquis: Haud fecius aëre circùm,
Ceu filo, adstricto tibi corpore, pars minùs arctè
Compressa, imposito vitro subiecta, tumescit;
Vnde alias quadam deuinctas compede sentis.
Pluribus hanc possem tibi vim suadere latentem.
In primis vtres in summa cacumina vecti,
Altior aura vbi pressa minùs, magis inde tumescunt.
Deinde inclusa globo vitreo si flaccida, clauso
Ore, tibi fuerit vesica; inde aera suctu
E vitro educas; sensim illa ad quoslibet haustus
Distendet tumefacta aluum: & quò tenuior aura
Fit circùm, tantò captiuus preualet aër,
Et rugas, laxosq; sinus conamine tendit
Ingenito: immò ipsa interdum membrana fatiscens
Finditur impatiens, bombo displosa sonoro.
Neue metu vacui credas ipsum vndiq; vitrum
Vnguibus iccirco natis apprendere fibras
Pelliculæ inclusæ, & velut hamis funiculisq;
Pertrahere ad sese, discriminis atq; pericli
Admonitum. Hic vacui terror, celeberrimus olim,
Nunc abijt. Nec fas veterum complexibus arctis
Singillatim apici cuicunque insistere, vt hæret
Polypus affixus scopulis, vt cochlea conchis,
Vtq; edera antiquis muris, & cautibus ostrea.
Sed non vlteriùs mihi fas protendere carmen
Austerum. Quod si te Musa huc vsque sequacem
Traxerit, anteriorq; omnis tibi pagina forte
Venerit ante oculos; supplex quoque pars reliqua orat

Obſecratq; velis ad metam ferre propinquam
Tædia. Quòd ſi vltra nequeas faſtidia Pindi
Noſtra pati, impenſo grates hucuſq; labori
Muſa refert; atq; vt valeas lætus ſine curis,
Et ſine litibus, acceptus Phœbo atq; Mineruæ,
Incolumisq; diu, ſuperos tibi grata precatur.

DISSERTATIO QVINTA.

ARGUMENTUM.

Pauca ex natura operibus nobis esse comperta. Hinc obiter animi immortalitas arguitur. Pleraq; ex his, quæ nouimus, Mathesi debemus, quæ non modò recondita, sed plura etiam vulgaria certis rationibus nobis exhibet. Hinc transitus ad viuentia; & primò quidem ad bruta, quæ non sunt mera automata, seu machinæ, vt volunt Cartesiani. Eorundem animas non esse modos ex corpusculorum diuerso positu resultantes, quemadmodum & cætera quæq;, vt volunt Epicurei, quorum Philosophia postremò recidit in sententiam quorundam Brachmanum, asserentium omnia compingi ex frustillis nihili diuersimodè sectis. Denique animas brutorum nullâ ratione esse præditas, quod quidem in sequentem dissertationem reijcitur.

NAturæ ingenium, admirandaq; vincula rerum
Nox superiniectis custos tegit alta tenebris;
Nec nisi pauca finit splendescere luce malignâ
Per nebulas, atq; illa etiam vix peruia paucis.
Cætera secretis latebris abscondita seruat.
Hinc animum potes immortalem agnoscere. Namq; hæc

Machi-

Machina tam ſcitè diſpoſita à numine, quorſum
Deniq; tanto opere è nihili diſcluſa profundo?
An ſupremus vt inde opifex quidquam vtile, egenus
Nimirum, ſibi perciperet? Num meſſis, & auri
Indigus ille ſui? Quorſum, inquam, hæc omnia demum
Expoſita? Id certè (quantùm mortalibus eſt fas
Arguere) vt ſummo mens excita contemplando
Artifici vectigales deferret honores.
Nam ſi (finge tibi) humanum intereat genus omne,
Nec ſerie in rerum tantâ mens vlla ſuperſit,
Sed dumtaxat araneoli, ranæq; paluſtres;
Tum ne iſtis ſolem conuerti, atq; aſtra deceret?
Num conueſtiri tellurem vere quotannis
Fiore nouo? atq; opus exactum molimine tanto
Deſeruire vagis crabronibus, atq; lacertis?
Non ſtudium, atque artem, non curas numinis omnes
Proiectas miſerè tum dixeris? Ergo theatro
Nos ſpectatores voluit ſibi Numen in iſto,
Vnde ipſi, egregio ex operis molimine, plauſus
Et meritas laudes mens admirata referret.
Quod tamen obſeſſi nebulis haud poſſumus, iſtam
Dum trahimus miſeri tenebroſo in carcere vitam.
Quanquam etenim ſparſim ſcintillent plurima veri
Fragmina, diſiecta hàc illàc; tamen vſq; tenebris
Totius admirandi operis latet abditus ordo,
Quem ſtudio eruere in lucem conamur inani.
Nam velut, expoſito perplexo ænigmate, plures
Certatim exacuit ſoluendi gloria nodi:
Hic ouum, ille vuam, hic puteum putat eſſe profundum,

 Atque

Atque aliquid quiſque attentando accommodat
ad rem;
Sed nuſquam parte ex omni res congruit vlla
Propoſito grypho. Haud ſecus admirabile textum
Naturæ fruſtra meditando euoluere ſperes,
Cui ſi quem ſtudio nodum extricaueris, inde
Centum alios naſci ſubnexos illico cernes.
Adde quod hanc ipſam ſeriem, ſcenamque patentem
Pauci adeò curant, plerumq; ad inania verſo
Ingenij obtutu, terris aſtriſque relictis.
Non ſecus ac quoties, pompâ redeunte quotannis,
Quâ clauſum numen cereali in nube per vrbem
De more excipimus, ſparſo per compita flore,
Deſuper extentis velis, feſtoque paratu;
Vndique vicinis è pagis conuena agreſtum
Turba vias implet, muriſque hinc ſuſpicit atque
hinc
Picturas paſſim varias; non illa Thymantis
Hetruſci telas, aut Veronenſis Apellis
Stans admiratur: Sed, ſicubi fortè tabernâ
Proſtet ſimiolus pictus, qui tympana pulſet,
Inque pedes recti ducant circùm orgia mures,
Attonitorum illuc verſa illico ruricolarum
Ora vides, illuc plaudentum conflua turba
Vſque moras trahit, atque viam coetu impedit
arctam:
Haud aliter diuini operis ſpectacula mira
Ruſtica mens hominum, cùm non intelligat artem,
Vix curat, lunæque ſuos finit vſque labores,
Syderibuſque ſuos ignes, choreaſque relinquit,
Mente aliò intentâ. Hinc laudes ſibi vindicat
omnes
Aut marmor ſculptum, aut horaria denticulatis

Machinula acta rotis, cryſtallo incluſa, vel aurô
Aut villa, aut tectum parijs ſublime columnis.
Stelliferi interea templum admirabile mundi,
Immortale opus, aut tenebris offundimus atris;
Vt nihil in tantâ caligine conſpicuum ſit;
Aut illud modulo noſtro metimur ineptè
Artibus humanis vulgaribus, vt nihil inde
Ampliùs ad laudem quàm vili cuique reſultet
Artifici ex humili vico, obſcuraque tabernâ.
Ergo aliquando erit vt tandem ſecreta ſuarum
Maximus ille opifex pandat myſteria rerum.
Idque erit, obſcuro cùm demum è corpore nuda
Euolet in ſuperas ſedes mens libera vinclis;
Erroreſque illinc veteres deſpectet ab alto.
Tunc rerum nexus, tum decertata tot annis
Prælia diuerſis ſtudijs compoſta videbit.
Atque vt conijcias quæ ſint ſeruata beandæ
Humanæ quondam menti; tibi contemplandus
In chartâ ante oculos deſcriptus circulus eſto,
Qui vix à nihilo diſtat. Quot, quantaque rerum
Ille ſuo includit (ſuperi!) miracula gyro!
Quantùm ille ingenijs hominum ſupereminet! Vt mens
Attonita inuentis hæret! Quid ſi ille latebras
Nondum exploratas, penituſque arcana ſepulta
Ante oculos aperire queat? quibus ille teneret
Prodigijs animos! Iam ſi tot mira repoſta
Cernimus in ſpatio, quo nil macilentius, & nil
Tenuius, ac nihilo propiùs tibi fingere poſſis:
Quid ſi deinde ſuos pandat natura receſſus?
Et ſeriem immenſam rerum, & primordia cernas?
Hæc olim ſpectacula erunt tibi peruia in ipſo
Numine (ſpero equidem) poſt longæ tædia noctis.
Nunc verò conceſſa breuis mora carcere in iſto,

Non ideo vt contemplando ſcrutere latentis
Naturæ arcanos aditus; ſed vt illa perennis
Parta tibi ſtatio in tuto ponatur, ibique
Denique inexhauſto videas in lumine verum
Æterno intuitu felix. Hinc prima ſciendi,
Primaque agendarum lex certa, & regula morum
Sit tibi religio & pietas, atque abdita velo
Cæca fides, lateri quæ cuſtos hæreat; illa,
Quam ter ſena vides per ſecula continuò ire
Per capita, à primo ſibi ſuccedentia rite,
Romano è ſolio leges & iura ferentem,
Nunquam interruptâ ſerie. Quo tempore miris
Cætera per terras vicibus ſors omnia ferme
Miſcuit, & populos, atque vrbes regnaq; vertit.
Illa tamen manet vſque eadem, æternumque manebit,
Quantumuis toties reſerarint impia contra
Infernos (nec adhuc deſiſtant) Tartara poſtes.
Ergo huic ſi quiſquam nebulas offundere cæcas
Audeat, atque aliena tibi & noua ſubdolus auctor
Ingerat; hunc tu ſupremi mandata tonantis,
Commiſſumque ſibi munus proferre iubeto.
Qui ſi cœleſtem genium ſe dixerit; hunc tu
Hæc eadem mandata iube tibi ſiſtere; qui ſi
Hæc ipſa ante oculos ſubſcripta oſtenderit; ipſa hęc
Scripta caractere ementito protinus abs te
Reijce. Nam ſiquid rector velit ille ſupernus
In terris, habet ille, ſuas qui ſuſtinet inter
Mortales, ſeruatque vices; atque illius ore
Edicenda palàm ſuprema oracula. Nec lex,
Nec vox eſt alia interpres, nec nuncius ales
Iccirco demittendus. Quantò minùs amens
Vinoſuſque aliquis nebulo, qui dogmata eodem
Ore

Ore merumque vomat, Læneo percitus œſtro?
Aut aliquis macer inuidiâ, pallenſque profundo
In ſuperos odio, Regiq; Deoq; rebellis
Sacrorum euerſor ad munus tale ciendus?
Hæc monuiſſe iuuat ne contemplatio rerum
Naturæ, cupidam famæ & nouitatis amantem
Tranſuerſam in ſcopulos per iniqua & deuia mentem
Pertrahat interdum, quæ te deducere rectâ
Debuit ad primam indeflexo tramite cauſam.
Verùm, vt, digreſſus ſpatia in longinqua, reſumam,
Vnde orſus fueram, carmen. Pauciſſima nobis
Comperta aiebam naturæ, eademque matheſi
Pleraque conſpicimus præeunte. Huic addere mentem
A teneris annis fas eſt. Non illa ſonoras
Altercando implet clamoſis litibus aulas;
Sed placido ſimilis fluuio perlabitur altis
Hinc atq; hinc ripis. Nec celſa abſtruſaq; tantùm
Perſequitur; ſed & illa, oculis quæ expoſta videmus,
Hâc duce, longè alio intuitu manifeſta tuemur.
Quod poſſem exemplo non vno oſtendere. Nam ſi
Abs te quæſierim cur mercibus atq; metallo
Fœta ratis, pelago commiſſa, ſupernatet vndis,
Nec liquidos findens latices petat vſq; profundum;
Contra autem id nequeat paruus lapis; illico cauſa
Hæc tibi prompta aderit, quod moles æqua lapillo
Si ſtatuatur aquæ, leuioris ponderis hæc ſit;
At grauior contra, ſi moles liquida, naui
Æqualis fuerit ſumpta. At non hinc liquidò rem

Perſpicio. Nam cur demum ratis illa premendo
Parte ſui latices aperit, finditque carinâ
Subiectam lympham; nec eodem pondere eandem
Vlteriùs penetrat, quando ſolidi nihil vſquam
Inuenit obſiſtens? cur non ferit altiùs vndam,
Quæ vulnus minimum, & Zephyri quoq; flamina ſentit?
At tibi rurſum eadem ratio redit, & nihil addis;
Præter ſublatos humeros, vt more receptum eſt,
Cùm nihil occurrit reliquum. Quid ſi tibi cauſam
Et libræ & nauis Galileus prorſus eandem
Eſſe velit? Nox continuò tibi plurima mentem
Inuoluet, nec enim lances, nec brachia cernis,
Nec ſuſpenſa vides è centro pondera vtrinq;,
Et fortaſſe putas ſubſtrato gurgite lympham
Suſtentare ratem tergo; cùm rem tamen omnem
Conficiat tantùm circumflua, quæ latera ambit.
Iam tibi ſume cauum ſpeculum. Faciem tibi reddet
Immani quantam pario de marmore ſculptam
Effigiem ſeruant Capitolia Veſpaſiani.
Quod ſi paulatim à vitro, ſenſimq; recedas,
Iam nihil aſpicies. Mox te ipſum ante ipſius orbem
Chryſtalli inuenies inuerſo corpore, in altum
Sublatis pedibus, verſâ ceruice deorſum.
Centum alios nodos tibi dia hæc ſoluet Amazon.
Sed quoniam hæc claudi nequeunt (quippe ardua) metrô;
Rurſum aliò iuuat inconſtantem vertere cantum,
Naturæque alios iterum explorare receſſus.
Ergo age, quæ primùm ſeſe obuia forte tulere,
In carmen veniant Viuentia: Primaq; ab antris,
Et nemorum latebris, patrijſque cubilibus adſint
Excita

Excita Pierijs numeris animantia bruta:
Sed priùs an vigeant ſenſu, num ſole fruantur,
Num videant, doleantque, an vitam denique viuant,
(Quandoquidem lis orta ſuper) decernere prçſtat.
Pulchrum eſt indicijs quoſdam deprendere certis,
Gloriola ingenij & famæ quos inflat inanis;
Hoſque ita venari, vt, quo quis deprenditur, aſtum
Neſciat, & pauci norint; idemque prehenſus,
Stultorumque albo adſcriptus, tum denique ſeſe
Sublimem circumſpiciat, vulguſque profanum
Deſpiciat, plenuſque ſui ſe tollat in auras.
Hanc artem tacito conſenſu callida ſecta
Prudentum, vt fertur, ſecreto fœdere iunctis
Conſilijs, noſtro feliciter attulit æuo.
Illa igitur ſtudio atque aſtu permiſcuit altis
Naturæ inuentis quædam lepida, atque iocoſa;
Quò ſtolidos ſparſim ſapientibus intermiſtos
(Quod magni intererat) facilè reſpublica noſſet;
Helucoſque omnes diſperſos, prouidè in vnum
Ad varios vſus collectos vndique haberet.
Nec caruit res ſucceſſu. Inter cætera & iſtud,
Ingenijs promptis atque acribus experiundis,
Aere propitio Bœotum creuit in aruis
Seſquipedale ſiſer. Nimirum animantia bruta
Non aliud fore (quanquam aliter res credita ab vſque
Dardano, & Euandro) quàm quædam mira latente
Ingenio ſtructa automata, vt chartaceus ille,
Manfredi Septalij opus mirabile, Faunus;
Cui ſi prætentam demas tabulam, ora repentè

Hi, quibus ista hærent, plerumq; est inter vtrosq;
Gens media; Ingenij specie quam gloria quædam
Allicit vt quidquid rari celebratur, & ipsa
Id sentire velit, rerum studiosa nouarum,
Nec mentis penitus solidæ, nec prorsus inanis,
Nec satis ingenio pollens, nec prædita nullo.
Verùm, inquis, facilè est satyrâ rem soluere; sed non
Oppositum certâ ratione euincere possis,
Et siquid potes, aude animis contra. Ast ego contra
Nil valeo; immò istud protendere latiùs opto
Inuentum egregium, & te etiam lubet, automata inter
Adnumerare. Igitur cur non sis tu quoq; fodes,
Machina vitæ expers cupio abs te denique scire.
Audio quid contra regeras, quo tela repellas:
Ridiculum nempe est, talem si credere possim,
Rescire id velle ex te ipso, & miscere vicissim
Colloquia: hoc ipso mentem tibi largior, inquis,
Teq; ex automato soluo. Sed falleris; ipsos
Nam catulos pariter, quanquam sint machinæ, vti vis,
Alloquimur tamen, & rogitamus plurima blandè.
Illi autem contra (nam vox demissa per aures
Trocleolas rotulasq; monet) latratibus vsque,
Et flexu caudæ, & simulatis morsibus aptè
Respondere solent. Mihi rara proinde voluptas,
Quod tu etiam, sensûs licèt expers, murmure vocis
Excitus, vsq; adeò viuo similis videare,
Vt nequeam talem non credere; cùm tamen haud sis
Viuentum in numero. At vitam, inquis, sentio, mentemq;

Ex-

Experior. Viden' vt scitè arguteq; , latente
Interiùs technâ , respondeat hæc sine sensu
Machina? Non ipsi quandam ratiunculam inesse
Iurares , vitamq; dares? Tamen illa nec audit ,
Nec sentit quidquam. Motus responsaq; cuncta
Glans quædam cerebri peragit. Viuo , inquis , & ad rem ,
(Quod secùs haud possem) respondeo consona dictis.
Audi iterum vt prompto me vafra redarguit ore?
Atqui etiam catuli percussi fustibus , ad rem
Respondere solent gemitu ; vox illa dolentum
Consonat ipsa etiam baculo , dominoque vocanti
Respondent propero gressu. Heus , sodes , viden' vt te
Suspensum trocleis teneam? & , si persequar , ægrè
Effugere hinc possis? Iam liber machinâ ab istâ
Tandem exi , & vitâ fruere: at sine tu quoque vitam
Et solem miseris animantibus. Hæc tibi porrò
Sufficiant ; nam sunt quædam sic absona , vt ægrè
Confutare queas , ideo quòd fœdius vsquam ,
Et peius nihil inuenias. Sed nec minùs illud
Stultum atq; assensu indignum , quod vita animantum
Non sit res quædam , sed nescioquis modus , è re
Prosiliens , veluti sculpto de marmore prodit
Pallas , vt ex lapidum positu domus , vtq; venustas
Ex membris scitè digestis: sic quoq; fontes ,
Marmora , lux , frigus , calor , astraq; non aliud sint
Quàm varijs disposta modis corpuscula , nullo
(Præter dissimiles facies) discrimine ; quorum
Sci-

Scilicet ex vario positu cuncta ista resultent.
His Epicureus postremò in bella reuersus
Viribus atq; armis fidens iacit vltima tela.
At te Brachmanum de gente ex Gange remoto
Gymnosophista ferox dura in certamina poscit.
Vulgus, discede hinc atq; hinc, spatiumque relinque
Et campum pugnæ. Dedit ærea iam tuba signum:
Vltimus hic labor est: Huc ad spectacula, Musæ.
Ergo ille, Indorum pingui stolidaq; Mineruâ,
Asserit ex nihilo, varia in frustilla resecto,
Concisoq; modis varijs, quæcumq; videmus,
Omnia conflari. Vereor ne te quoq; eodem
Pertrahat, ac demum cogat cuncta ista fateri
Esse modos nihili. Res ardua fortè videtur:
Verùm animos præbe. Vacuum sibi postulat vnum
Ex illis, quæ tu raris admittis inesse
Corporibus; vacuum tale autem, quod queat inde
Taxillo exiguo repleri. Iam spatium ergo
Istud inane, tibi nihil est (nam, corpore dempto,
Cætera nil prorsus tibi sunt) Sed idem spatium istud
Est cubicum: ergo *nihil* cubicum dare cogeris. Ictum
Hunc primum perferre nequis, quin viribus hastæ
Subsidat sonipes, tuq; hinc atq; inde mineris
Casum vndabundus, ceu vento fraxinus. Imple
Nunc, atomo insertâ, vacuum istud. Iam quid habes hinc
Ampliùs? ecquid habes tandem? Dimensio vtrinq;
Atq; figura eadem prorsus. Nihil inuenias, quod
Addideris, nisi duritiem. Sed, quando dedisti
Iam

Iam nihilum, fodes, longum, latum, atque profundum;
Ille etiam nihilum durum solidumq; dari vult,
Quippe modum *nihili* ex æquo fore censet vtrumuis.
Nec facilè est, vt fortè putas, eludere telum.
Ecquid enim est aliud (circumspice cuncta) quid, inquam, est,
Quod fieri solidum potuit? Num duritiei
Fortè aliud substare velis, in quo illa resideat
Excepta hospitio, velut impetus? Hæc Peripatum
Naribus emunctis redolent procul, vt calamintha,
Vtq; thymum, & nardus digitis trita. Abnueris-ne
Esse modum? At sæuus contra aduersarius instat:
Ductilitas, fluor, asperitas, frigus, calor, ignis,
Terra, metalla, orbes cœlestes, cætera quæq;
Sunt modi. Vt ex isto numero mihi demere nunc vis
Duritiem? quo iure negas? Hanc assero eundem
In censum. Quid contra audes? Ergo illa recepta est
In spatio, hoc est in vacuo, hoc est in nihilo. Ergo hinc
Illa eadem nihilum durum ac solidum tibi præstat.
Ergo ex frustillis nihili tibi cuncta resultant.
Ergo, non animæ tantùm, sed & ipsa resorpta
In nihilum fugiunt tibi corpora. Cernin' vt instet,
Admoto ad iugulum tibi ferro? Tu tamen obstas,
Atq; in materiem Peripati hæc ipsa reuulsa
Tela retorquere aggrederis. Sed falleris: Huius
Quippe auctor sectæ, tot quando naufraga vidit
Ingenia, atq; magisterij subducta latere
Arcana; hunc scopulum gyro eminus ambijt amplo
Alta

Alta tenens. Nec materiem tibi protulit vllâ
Sub facie. At rebus quiddam commune nouandis
Substrauit, densaq; illud sub nube reliquit.
Vt verò educta in lucem forma inde resultet,
Sola videt ratio, ingeniti sibi luminis vsu.
Illa etenim ex semet pariter sobolescere sentit
Notitias genitas rerum; Nec promit easdem,
E puteo veluti situlis educitur vnda,
Nec velut è sectis lignis compingitur arca.
Sed, quamuis ignara modi, noua germina sentit
Assiduè occultâ quadam propagine nasci.
Hinc quadam simili ratione exurgere formas
Posse videt; remq; exemplis ex arte petitis
Exprimit, atq; operum fabrilium imagine adumbrat.
Deniq; (quod magni refert) id scire necesse est.
Nimirum quoties ratio, cogentibus acta
Absurdis, aliquid tormentis victa fatetur
Extare in rerum serie; vix percipit illud
E summâ cute, vix multâ cognoscit in vmbrâ,
Remque illam irrequieta alis circumuolat vsque.
Nam facies veri nebulis tunc obsita, & atro
Septa latet veluti fumo. Mens ergo coacta
Materiem rerum primam, ceu pendula fune,
Extorto assensu per vim concedit. At istud,
Compedibus quoniam, neruisq; adstricta, metuq;
Supplicij dedit; vlteriùs cognoscere vellet;
Sed frustra. Namq; vt numeros habet Algebra quosdam
Surdos, quos nunquam possis deprendere sensu;
Sensilibus tamen è numeris sumptâ ratione,
Obscuros vtcunq;, velut per nubila, cernis.
Haud aliter quoq; materiem tibi sistere nunquam
Sub certâ facie poteris, nisi sensile ab arte
Sumpse-

Sumpseris exemplum, vnde aliquam latrantibus offam
Sensibus obijcias. Verùm tibi restat Achilles
Ille ferox, quòd nempe artis molimine plura
Diuersas subeant miro discrimine formas,
Ex vario positu natas. Sic pagina libri,
Quam legis, hæc eadem fuit olim ab origine linum,
Quod maceratum vndâ, contusum, in fila deinde,
Ac demum in strophia, & mappas, & lintea ductum,
Inde iterum mersum, resolutum, ac deniq; crate
Distentum, in folium postremò euasit. Vt ergo
Res eadem potuit tot vultus sumere; cur non
Sic potuit prodire arbor? Iamq; hinc tibi vita
Incipiet primò vegetantum, haud indiga formę
Illius exosæ, quam clamosa atria iactant.
Inde ad bruta gradus facilis, procul à Peripati
Obscuris nebulis. Sic puro in lumine tandem
Cuncta exposta vides. Sed quisquis sic pedetentim
Insidias tacitas animæ struis, incipe verso
Ordine; teq; ipsum priùs excute. Non tibi certè
Lini instar texti vel chartæ est illa facultas,
Quà crescis, sentis, intelligis, atq; moueris.
Et quoniam in brutis animantibus huic similem vim
Conijcis indicijs ex pluribus; his quoq; inesse
Principium quadam simili ratione fatendum est
Cuncta regens; nec dissimili ratione eadem vis
Arboribus tribuenda, alijsq; ; licèt variarum
Nonnulla ex textu rerum composta resultent.
En igitur, tuus iste iacet metuendus Achilles
Deniq; stratus humi, muris deiectus ab altis,

Quò ſeſe, appoſitis ſcalis, in ſumma gradatim
Defenſus clypeo prouexerat arduus enſe.
His itaq; exploſis, portentum deniq; reſtat
Haud reliquis impar: quod ſcilicet inſita brutis
Sit ratio, atq; animi dos quædam, vtcunque puſilla.
At tibi, lector, erit quid agendum fortè per vrbem,
Curandumue domi, quod te præ carmine noſtro
Sollicitum teneat. Priùs ergo illa expedi. Ab omni
Nam volo te curâ exemptum. Interrupta deinde
Carmina, ſi vires ſuperent vtriq; ſequemur.

DIS-

DISSERTATIO SEXTA.

ARGUMENTUM.

Vnde sectarum tanta diuersitas, & opinionum excessus. Id partim humanæ inscitiæ, partim auræ populari tribuendum, partim etiam quòd prima principia, humanæ menti ingenita, in controuersiam reuocamus. Quomodo eadem prima principia à præiudicijs discerni possint. Id tamen differtur, assumptâ iterum quæstione de brutis, quibus nulla vis rationis inest, licèt quædam videantur consultò perficere. Hinc transitus ad animas hominum, ipsiusq; naturæ auctorem Deum; Sed priùs præiudiciorum, seu veri & falsi discernicula, exemplo potissimùm lucis, statuuntur; quibus dissertatio clauditur, cæteris in sequentes reseruatis.

NEscia mens hominum medio consistere. Iniquis
Callibus in præceps per deuia malumus ire,
Quàm tritum per iter, quò naturæ orbita ducit.
Vt primùm harmonien agrestibus attulit olim
Auriculis (a) Samius vates; pestis numerorum
Omnia corripuit quantocyùs harmonicorum.
Ætherios etiam perlata est musica in orbes,
Nec

(a) *Pythagoras.*

Nec cœlo ſtetit: Ipſam hominis vitamque animamque
Harmonien quandam dixere. Alia attulit ætas
Prælargam annonam vitæ, quâ viuere mundum
Ipſum etiam, ceu quoddam animal immane, putarunt.
Tum veri (a) ſpecies ſecretæ à rebus & omni
Materiâ exutæ, ceu numina. Deniq; formæ
Innumeræ inuectæ; platanisq; vlmisq; reſectis
Forma improuisò quoq; nata cadaueris. Exin
Corpora quæq; adiunctorum tunicata trecentis
Pelliculis, quot nec ſiccis induſia cæpis.
Centum alia, vltra æqui fines, rectiq; tenorem
Bacchantes hominum mentes portenta tulere.
Haud ſecus hi ſenſum demunt animantibus; iſti,
Conuerſis vicibus, rationem ſenſibus addunt.
Fortè roges, vnde iſta (iuuat diuertere paulùm;
Nec ſine meſſe aliquâ ac prædâ fortaſſe reuertar)
Scire, inquam, cupias, vnde hæc diſcordia tanta,
Vnde adeò rerum cauſæ in diuerſa trahantur,
Ac demum vnde adeò fœda atq; immania monſtra.
Cauſa vtriq; in promptu; nimirum in nocte ſepulta
Mens hominum. Hinc, velut ille puer, cui vitta coërcet
Circumducta oculos, æquales inter ephebos
Curſitat hàc illàc, ſi quenquam fortè prehenſet;
Quem ſimul ac tenuit, ſubducto deniq; velo,
Non illum eſſe videt, quem credidit: Haud ſecus atris
In tenebris cæci diſcurrimus; vltima donec
Obſcuram ex animo nubem detraxerit hora.

(a) *Idea Platonis.*

Præterea est quidam interdum fauor, auraque spirans
Nunc his, nunc illis, aduersa, aut prospera sectis;
Quo fit vt alternis vicibus surgantque cadantque;
Exoriturque lues quædam, atq; epidemicus error,
Corripiens ægras hominum latè vndique mentes.
Scilicet in sacris potes oratoribus istud
Cernere. Sæpe aliquem, nescis vnde ortus, in altum
Consensus populi tollit, crescitq; subinde,
Ceu rapidus torrens. Concurritur vndiq; spissis
Ordinibus; stipata arctè auditoribus omnia.
Quodq; satis nequeas mirari; pleraq; turba,
Attonito vultu, velut agri terminus, astans,
Ex dictis nihil assequitur, nil percipit aure,
Confusum præter tonitru, quo templa resultant.
Et tamen adnixi mento, patulo ore, sonoræ
Absorbent horæ fastidia longa. Peracto
Eloquio donec, famæ ingens murmur oberrat
Vndique sublato plausu, quem congerit vna
Conflata ex cunctis vox indiscreta per auras.
Hunc alibi deinde, hunc ipsum fac deserat aura,
Fac cesset fauor & studium; versa omnia cernis.
Infelix sacris picturis, & simulacris
Interdum, atq; aris diutim, murisq; perorat.
Rari auditores, & quos forrasse coëgit
In tutum aut pluuia, aut ventus. Nec fœmina stamen
Mendica ante fores, populi secura ruentis,
Cursantumq; canum ludis patet area templi.
Haud aliter sectas studijs popularibus actas
Sors quædam exagitat. Nimirum, vbi plausus & aura
Conspirant; sapientum etiam vis pertrahit illuc

Nolentum persæpe animos, ne bilis amaræ,
Aut odij cæco videantur vulnere læsi;
Nec quisquam in se vnum velit irritare sonantum
Crabronum instructam prælongâ cuspide turbam.
Præterea sunt quædam animis partita quibusuis
Stamina prima, quibus ratio sibi cætera texit,
Absoluitq; opera: Ingenio nec tendere cuiquam
Vlteriùs fas est; nec enim quidquam priùs vsquam
Inuenias vnde illa queas deducere. Ne quis
Ista tibi porrò rapiat patrimonia mentis
Sollicitus timidusq; caue. Faculam tibi viuam
Iugiter hanc custos seruet laternula, quâ te
Natura ingenito deducit lumine: Quippe, hoc
Extincto, in præceps ibis per deuia. Ne tu
Quid spatium sit, quid motus, quid tempus, & ista
Prima audax tentare velis; Clarissima nam sunt,
Donec nil moueas. Sin autem excusseris, atrâ
Illico nigrescunt vligine turbida. Verùm
Sunt etiam præiudicia ex erroribus orta
Ætatis primæ, à teneris quæ suximus annis,
Fallaci specie persæpe imitantia verum;
Quæ tibi ni solers ratio ad purum excoquat, illa,
Ceu fuci ingressi mellis cellaria, primis
Principijs sese admiscent, atq; omnia turbant.
Hinc omnis labes, hinc semita torta sciendi,
Cunctaq; subuersa. Hæc igitur discernere primùm
Quò valeas; illud tibi fas prænoscere, quantùm
Illa animi vis, quæ simulacra à sensibus hausta
Fingit imaginibus, quantùm, inquam, discrepet à vi
Ingenitâ rationis. Id ex re nosse iuuabit,
Vnde tibi pateat discrimen. Lineæ ab vno
Digressę puncto, designataq; papyro

Sistan-

Sistatur puero. Scitare hunc postea quid sit
Angulus ille, oculis quem perspicit. Ocyùs ille
Asseret, inspectis cunctis, non esse aliud quàm
Cruribus exceptum spatium. Sed dicta refellis
Continuò; nam quantumuis illa area nigris
Transuersi calami resecetur ductibus, idem
Angulus vsq; manet. Sin autem in cruribus ipsum
Constituat; quauis hinc atq; hinc parte resectâ,
Illæsum persistere adhuc ostendis. At ille
Verticis ad punctum summum postremò recurret;
Nam nihil est aliud præter, quod cernere possit.
Verùm etiam hinc ipsum retrahis; nam si vtraq; crura
Strinxeris, illud idem punctum manet; attamen alter
Angulus exoritur. Iamq; hîc exhausta tibi sunt
Omnia, quæ possit tibi pictrix illa facultas
Suggerere; atq; adeò cæca ac confusa recedit.
Tum demum exurgit ratio; introgressaq; coram,
Ceu turbam ignaram, simulacra interrogat: audit
Quæ sensus demens ijsdem narrarit. At illa,
Omnibus expensis, postremò iudicat, illic
Esse aliud quiddam secretum, quod neq; punctum est,
Nec distenta superficies, nec linea; quod non
Sensus iners, & hebes potuit discernere visu.
Ergo modum quendam, quo lineæ vtrinq; vicissim
Inclinatæ abeunt, edicit. Sed modus iste
Quid sit, nulla queat vox dicere: sola videt mens.
His animaduersis: Mendax quamplurima sensus,
Falsa licèt, veris certisq; simillima pingit.
Sic puer haud facilè credat consistere posse
Antipodas, quos in caput è terris ruituros
Mente videt, terræq; putat protendier oras

Ad cœlum, & cœlum pariter contingere montes
Verticibus summis, quos siquis scandere possit
Is felix sese radiantibus inferat astris.
Nec tantùm ingenia hæc fallunt puerilia: Verùm
Te quoq; deludunt similes præstigiæ. Inertem
Namq; putas flammam consistere; quæ tamen, instar
Labentis fluuij, cursu fugit acta perenni,
Et iugi effluuio fumum se vertit in atrum.
Sic te continuo obtutu res cernere credis,
Quæ tamen alternis, ex crebro nictu oculorum,
Celantur tenebris, perq; interualla nigrescunt.
Fortè etiam, dum scintillas ictu elicis, ipsas
E silice egressas reris; quæ sunt tamen æris
Stricturæ, & Chalybis ramenta ignita, repentè
Ex illo affrictu rutilà candentia luce.
Centum alia id genus obscurant tibi nubila verum.
Talibus ægra hominum ratio deluditur. Ergo his
Cura adhibenda prior, vitio ne pessima fundi
Germina mens ferat, & sterili syluescat auenâ.
Fas ergo indicia in primis prænoscere veri ....
At nimio crescens aduerso flamine ventus
Ingruit in puppim, cui si dare carbasa pergam,
Littoribus procul auulsus ferar æquor in altum,
Vnde ægrè possim velis remisq; redire.
Contrahere ergo iuuat tantisper turgida vela,
Atq; iter incœptum differre. Ad bruta reuertor,
Queis, vt iam pridem monui, scintillula nulla
Mentis inest; quanquam videantur plurima certas
Dirigere ad metas, & quosdam intendere fines;
Quos etiam in saxis, sensuq; carentibus herbis,
Inq; ipsis fluuijs, inq; astris, atq; metallis
Inuenies. Nec te moueat tuus ille catellus,
Qui tibi prandenti limis intentus ocellis

Assistit

Assistit lateri, seq; interdum arrigit., & te
Admonet vnguiculis vt sis memor, atq; latratu
Impatiens crebro visam sibi postulat escam,
Atq; hos atq; illos conuiuas sedulus ambit,
Implorans ieiunus opem.
Cui si propterea quicquam rationis inesse
Credideris, licet exiguam; longè hæc tribuenda
Maior araneolis, quorum molimina nec tu
Vestigare queas. Nam quâ demum arte, rogo te,
Stamina transmittunt interdum ex fronde genistæ
In ramum salicis, quamuis interfluat vnda
Hinc atq; hinc dirimens arbusta? An fortè natatu
Ponè trahunt filum, idq; iterum in sublime
reportant?
Id certè haud possunt. An filo penduli eodem
Expectant ventos, vi quorum in summa ferantur?
At cœlo tranquillo etiam, & placido aëre pontes
Hos sibi conficiunt. Quin clausis stamina in aulis
Iungere distantes muros quandoq; videbis;
Idq; opus interdum conclusis nocte fenestris
Perficiunt, quoties textum exturbare diurnum
Ausa manus fuerit. Viden' vt tute insciius hæres,
Atq; ægrè ingenio nodum extricare laboras?
Ergo apice è summo virgæ tibi aranea obeso
Ventre affixa suo de stamine pendeat; illam
Ex improuisò aërium sibi sternere callem
Interdum in muros, inq; obuia quæq; videbis
Proxima. Quippe duplex aut triplex stamen ab
aluo
(Idq; oculis spectare licet) studiosa remittit,
Quorum vni tantùm librata ac pensilis hæret;
Cætera consultò, tenuissima quippe, per auram
Ire sinit, donec deprensum senserit ex his
Vnum aliquod temere, inq; obicem incurrisse
volatu.

 Illico

Illico tum properans gracilis funambula tento
Insistit filo, inde aliud simili arte retentat.
Ipsa oscillando, quantùm satis est, mouet auram,
Vnde opus integret. Num verò iccirco sagacis
Vindicet vsum animi ac mentis vilissima textrix?
Ergo hæc impulsu quodam instinctuq; geruntur
Naturæ; hunc verò faber indidit ille supernus,
Consilio qui cuncta suo, nutuq; gubernat.
Nec fas vlteriùs causam explorare latentem.

At quò rem propiùs videas & clariùs: Ipsi
Nos quoq;, vi nullâ rationis, plurima sæpe
Molimur cæco ductu, quæ vim tamen omnem
Ingenij exsuperant. Nam si te rite loquentem
Explorare velis; mirabere difficilem rem
Quàm facilè expedias. Nam litera quælibet, oris,
Gutturis, & linguæ, diuersos exigit vsus,
Et certos flexus; quæ singula si ratione
Præceptisq; velis studiosè addiscere, nunquam
Id poteris: Tamen ista infans apprendere ductu
Naturæ, & quodam potuisti imitamine cæco.
Sic quoque, dum graderis, dum saltas, singula membra
Ad staticæ præcepta moues, quæ si tamen omnia
Ad leges studeas componere, tunc nihil ex his
Efficies. Nempe ingenio quæcunq; geruntur
Naturæ, si mens accesserit, omnia turbat.
Idq; palam spectare potes, per singula eundo.
Fac etenim te velle tibi ratione soporem
Conciliare, leuesq; illas attendere somni
Conciliatrices nebulas, & sistere sensim
Irrequieti animi motus, ipsamq; ligare
Iniectâ furtim Letheâ compede mentem;
Id nunquam efficies; Naturæ scilicet obstat
Mens exploratrix. Hinc bruta animantia quæuis

In fluuios coniecta natant: Te, quo minùs istud
Perficias, prohibet mens ipsa intenta periclo.
Illa herbis, duce naturâ, depellere morbos
Ægra sciunt: Tibi quid certò prosit, noceatque
Ipsa vetat solers ratio cognoscere. Quod si
Vis morbi impediat mentem, tum deniq; vina,
Aut aliud fortasse petas, quod consulat ægro.
Hinc multum sibi vitæ adimit, quem sedula cura
Sollicitat nimiùm vitæ. Quippe ille latentes
Naturæ voces minimè audit. Sæpe petenti
Abnegat vtilia, & nolenti noxia sæpe
Ingerit, assiduè curis distentus iniquis.
At contra ignauus balatro, sine re, sine tecto;
Per delubra vagus, somnos in limine portæ
Sub dio securus agens, æstumq; geluq;
Nil penitus curans, qui Cancro & Aquario eundem
Obijcit hirsutum pannum, cui fascia vulnus
Immemori neglecta ligat; quem si lauet imber,
Mox lampas Phœbi abstergit; quanquam allia, tussi
Apponat, rosasq; nuces à mure relictas,
Ille diu incolumis, felix, validusq; senescit.
Naturæ sua quippe sinit iura integra, seq;
Illius ad nutus regit, obsequiturq; monenti.
Ergo (vt regrediar) viuentia bruta, latente
Naturæ ingenio, & cæco moderamine aguntur.
Hunc verò instinctum ac ductum inter cætera, nobis
Abstrusa, vt monui, nunquam agnoscenda, repone.
At contra est quiddam, quod velles, si bene noui,
Objicere. Est, inquis, mihi contra insigne molossi
Et mirum facinus, rationis consilijq;
Iudicijs plenum. Is quondam (certissima fama)

Ausus adire domum campestrem, prandia furtim
Incustodita inuasit. Quem rustica coniux
Deprensum, insanis primùm clamoribus, inde
Fortuitò oblato, fœda inter iurgia, palo
Vi multâ eiecit foribus: simul excita agrestum
Vndiq; turba canum fugientem è rure secuta,
Vulneribus sæuis stillantem sanguine multo
In patrios egere lares longo agmine. At ille,
Secum ignominiam reputans, illataq; probra,
Nec celare potens inhonoras tergore plagas,
Dedecus vlcisci statuit. Quantocyùs ergo
Ex circumfusis domibus pagisq; coactam
Omnigenûm latrantum aciem, solemnibus illam
Excepisse ferunt epulis; nempe ossibus horto
Olim defossis; quo munere alacriùs irent
Ad pugnam. Hinc, fidâ circùm stipante cateruâ,
Rursum inimica adijt conducto milite tecta.
Horrisonisq; priùs latratibus excubitorem
Inuasere canem: Cerealia protinus inde
Liba aggesta super mactris, pulmentaq; in ipsis
Diripuere focis; quo testea ahenaq; vasa,
Et vina, & patinæ, & lances, omnisq; supellex
Sparsa solo. Mox in pullos, omnemq; cohortem,
Inq; suum crates, & gallinacea septa
Sæuitum. Ipsi etiam morsuq; minisq; fugati
Hàc illàc vernæ agricolæ, direptaq; cuncta.
Inde triumphantum victorum more per agros
Cursibus insanis, lætisq; latratibus, ollis
Detersis saturi, in patrios rediere penates.

Hæc tibi nimirum consultò gesta videntur,
Nec sine mente aliquâ peragi potuisse. Sed illud
Historiæ mihi iam notæ mirabile longè
Addere debueras; quod princeps nempe molossus,
Post hortense epulum, turbam vndiq; circumfu-
sam More

More ducum affatus solemniter, expositâ re,
Incensisq; animis, latratu atq; ore diserto
Ad prædam excierit. Sed plura simillima Phoedrus
Afferit, & Phrygius vates testata reliquit.
Nempe animaduertes, quoties mirabile quiddam
Contigit, id mendaciolis plerunq; minutis
Arte intertextis suppleri, nequid in ipsâ
Sit facti serie mancum aut informe relictum.

At sensim assiduo pulsu lentescere plectri
Sentio iam fessos neruos. Age, discute somnum,
Vranie, atque istum mihi siste, volucribus alis
Deprensum, & lasso vigilatis noctibus adde.
Tuq; nouis lauris redimita, & flore recenti
Sume iterum vires, sopitumque erige carmen.
Forsitan huc oculos feret vsq;, atq; illa remota
Carmina, quantumuis fessus, dignabitur æquo
ANNIBAL aspectu. Quem si prouexerit ardor
Hos vsq; in fines; vos, illi ostendite, Musæ,
Sensim assurgentem procul alto ex æquore metam;
Quam tamen haud istâ nunc sperem attingere cymbâ,
Iam laceris velis rimas passim vndiq; agente.
Luctari tamen vsq; iuuat: Tuq;, inclyte, nostro
Annue, Mæcenas, animosq; adiunge labori.

Ergo illud superest, humanæ agnoscere tandem
Naturam & dotes animæ. Mox illius auctor
Atq; opifex Deus, ille Deus, cui supplice plectro
Hanc humilem sisto sacra inter carmina Musam,
Ille, inquam, vt spero, supremam deniq; votis
Adijciet metam. Priùs attamen interrupta
De præiudicijs paulò ante incœpta sequamur.
Nimirum quibus indicijs discernere verum
Mens queat, & cautè insidias eludere falsi.

Scilicet huic fabulo mihi nuper deuia puppis
Hæserat, atq; hinc in primis emergere fas est:
Inde alacres dabimus turgentia carbasa ventis.
Et priùs, in rebus naturæ ne tibi verum
Perspicuum indicijs certis recludere passim
Illud idem ante oculos speres, quo se geométræ
Præ reliquis tutos iactant. Sunt cætera vtramuis
Pleraq; ductilia in partem, certamine vtrinq;
Disceptanda pari; nec fas vni addere mentem,
Quin priùs ex æquo vacuam seruaueris aurem
Alteri, vt inde queas falsi discernere fraudes.
Quod potes in multis prudens agnoscere rebus.
Fac etenim me velle tibi inter corpora lucem
Sistere, inauditâ parte alterâ; id illico verum
Præpropere statues. Etenim, si corporis illam
Expertem ponam, cur non admissa penétrat,
Ceu calor & frigus, muros, cùm talibus vsquam
Nil vetet ingressum? Cur, follis missilis instar,
Pulsa repercutitur? Cur angulus æquus vtrinq;
Non aliter quàm corporibus, quæ allisa resultant?
Scilicet illa suis globulis ingressa meatus
Crystalli, deducta cauis fugit acta cylindris,
Inde oculos subit, atq; inibi simulacra colorat.
Nam, velut è raro translucent omnia velo,
Cur non sorte pari vitro transmissa feratur
Ipsa etiam rectis excepta canalibus, vnde
Cuncta tibi pateant crebro traiecta meatu?
Aspicis vt tenuis direpta è corpore quonis
Bractea, continuò translucet peruia soli?
Aspicis vt secto è cornu laternula prodat
Inclusam faculam, quam lamina spissior atro
Contegeret velo, nigraq; absconderet vmbrâ?
Cur istud porrò? nisi quòd tunc lumen, ademptâ
Crassitie, rectâ transmissum è corpore fertur.
Contra

Contra autem in solido sinuosa foramina ligno,
Quòd nequeant species directo emittere calle,
Iccirco obiectu denso tibi corpora inumbrant.
En tibi perspicui ratio, & discrimen opaci,
Quod secus haud vllo studio dignoscere speres.
En super his, puro nitidoq; simillima Soli,
Vt veterem noctem, Sophiæ lux alma recentis
Discutit, vt claro tibi cuncta in lumine sistit.
Quidni igitur lucem reliqua inter corpora
adoptes?
Ecquid obest tandem? quis terror panicus obstat?
An quòd parte vitrum de quauis perspicuum sit,
Quocunq; obuertas? At parte foramina ab omni
Opportuna aperit, ceu consitus in quincuncem
Arboribus lucus, qui semper tramite recto
Excipit obtutum, quocunq; obuerteris ora.
An quòd tam subitò ex oculis, moriente lucernâ,
Lucida diffugiant corpuscula, nec videas quò
Subducant sese? At quonam fax ipsa lucernæ,
Quonam, inquam, moriens extemplo deuolat?
Illuc
Scilicet ipsa fugit quoq; lux, tenuissima nempe
Flammula. Num demum rapidissimus ille volatus
Te mouet, è summo quo concita fertur Olympo?
At quoniam, vt spatij, sic motûs maxima nulla est,
Quæ metam statuat mensura; hinc impete quouis
Et cursu rapido velocior alter & alter
Indefinitis protenditur incrementis.
His ita propositis, nisi mentem aduerteris vltra,
Te pronum adijcies, vltroq; fatebere victum.
At modò seruatam parti præbe integer aurem
Alteri, & hunc vnum mihi nodum soluito.
Nam si
E vitro lentem, aut solidum confeceris orbem,

Non ideo occultos lædet noua forma canales,
Quin per iter rectum lux insita transmeet, etsi
Ostiola hinc atq; inde velis obliqua patére.
Scilicet interior directrix semita perstat
Illæsa, vt priùs, & radios, velut ante, remittit.
Sic plano obliquè Crystallus vtrinq; resecta,
Sic vitreæ pariter radios vtcunq; fenestræ
Obliquè excipiant; non attamen hinc tibi formas
Rerum obiectarum vitiant, simulacraq; lædunt.
Nunc age: Cur faculam si à lente remoueris, illam
Post vitrum augeri, & sensim distendere flammam
Vndique crescentem, mox euanescere cernis,
Inde redire situ inuersam? Quam tu mihi causam
Iam proferre queas? Radij num fortè refracti
Naturam objicias? At cur refringitur ille,
Cùm patulos habeat, nullo prohibente, canales
Vndique dispositos? cur vitrum deniq; planum
Non eadem præstat, cùm semitæ vtrinq; latentes
Directos radios deducant tramite eodem?
Præterea est quædam ratio, quam lumen in illo
Egressu tractum seruat, quam circuli ad vnguem
Præscribunt (a) chordæ; vnde suas pulcherrima ducit,
Deriuatque, velut de fonte, Dioptrica leges.
Vt mihi fortuitis potes ista canalibus, oro,
Ad methodum certam componere singula? quanam
Arte queas disponere cæca foramina? quæ sors
Res adeò miras tanto regere ordine possit?
Postremò in foueam delaberis, exitus vnde
Haud vnquam dabitur. Nam cætera corpora quæque

E raro

(a) *Nam sinus angulorum in refractione eandem constanter rationem seruant.*

E raro in densum migrantia refringuntur
A perpendiculo, seu recto deuia, vti res,
Et (a) ratio ipsa docet, statices de fontibus hausta.
Lux autem ad rectum contra refringitur. Ergo
Longè alia est lucis natura. Atque hic, velut anguis,
Cui spinam dorsi protriuit ferrea plaustri
Orbita, non aliter, rupto systemate, tortos
Moliris gressus; & quanquam plurima contra
Coneris (quis enim possit constringere per vim
In iugulo voces?) vis attamen omnis adempta est,
Seminecesque artus ægrè trahis, & noua semper,
Quo te cunque tegas obiectu, ad vulnera præbes.
Hinc igitur primùm fas est discernere verum:
Nimirum quoties fuerint sibi cuncta vicissim
Consona. Falsum autem (quanquam tibi plurima pingat
In speciem veri) potes hinc dignoscere, quòd non
Integro naturæ operi respondeat omni
Ex aditu; vnde aliquid si concinnaueris vnâ
Ex parte; ex aliâ rimas trahet atq; ruinam:
Sæpe etiam, vt pulchrum sese ingerit, & placet vltro
Natiuâ specie; vt citharæ concordia sponte
Ad se animos rapit; haud aliter dignoscitur ipso
Interdum intuitu verum, assensumque negare
Nemo queat prudens; quamuis haud cogere possis
Ingenium indomitum.
Illa etiam in primis index certissima rerum
Plura tibi ostendet fida experientia, quanquam
Exiguos intra fines contenta, nec inde

Diuitias

(a) *Id deducitur ex motu incursuq; corporum obliquo, quippe misto ex perpendiculari & orizontali; Quod etiam luci competeret, si corpus foret.*

Diuitias sperare queas: at frustula plura,
Et denariolos tibi coges vndique veri.
Nempe aliquod lucrum est non aspernabile scire
Quidnam ex corporibus tunicato extorqueat ardens
Inclusis vitro, tormentisque exprimat ignis.
Quid valeant herbæ, quæ vis animantibus, & quàm
Diuersum ingenium; quæ fontibus, atq; metallis
Natura, atq; alia; obscuris licèt abdita causa
In tenebris lateat, nec prima exordia cernas.
Hinc plura inferre, & seriem deducere certo
Descensu poteris, quantumuis singula gyro
Clausa breui, vt monui, & paruâ ditione coacta.
Quæ tamen vtiliùs noris, quàm si tibi *quanti*
Continui arcanum textum, aut mysteria *rari*
Ac *densi* excrucient animos, cerebrique medullam
Exsugant penitus, velut æstas sicca paludem.
Nec tibi displiceant rerum systemata, quanquam
Lis aliqua exurgat contra; modò cætera constent,
Quæ sunt præcipua. Hæc, veluti tentamina, prima,
Præmissique canes hac illac nare sagaci,
Explorant aditus, & cæca cubilia veri.
Sed caue ne fallax nimium pigmentaque rebus
Rhetorice adspergat. Mirum quantùm illa dolosè
Cuncta tibi insidijs tacitis in lumine ponat.
At nullum examen ratio synceriùs optet,
Quàm cùm res primis deducta e fontibus exit.
Tu verò fontes illos intellige primos,
Quos hominum statuit vox & sententia concors.
Hinc secura quies, & contemplatio rerum,
Hinc firma in tuto tibi iacta erit anchora portu.
Et licèt inde aliquid mirabile, nec priùs vlli
Com-

Compertum in lucem veniat, cui, territa primo
Intuitu, aſſenſum trepidet dare mens; nihil inde
Inſidias falſi timeas. Quot enim geométra
Ipſe etiam, monſtris perſæpe ſimillima, longos
Poſt flexus, primis naſci videt ex elementis,
Quæ tamen aſſenſum cogunt! Illud quoq; veri
Ne ſperne indicium, cùm res à tempore longo
Canitiem quandam traxere: ea quippe vetuſtas
Ex conſenſu hominum, qui rarò fallitur, orta eſt.
Contra autem nouitas ſuſpecta fit illico, donec
Aut illam in cauſas notas ratio egerit, vrgens
A tergo, aut ſenium ex longo contraxerit æuo.
Poſtremò &c.

DIS-

DISSERTATIO SEPTIMA.

ARGUMENTUM.

Ex libertate, honestate, & ratione hominibus insitâ, humanam animam non esse aliquid corporeum demonstratur, eiusdemque immortalitas constituitur. Sophismata contraria refelluntur.

DISSERTATIO OCTAVA.

ARGUMENTUM.

Deum naturæ conditorem Optimum Maximum existere, SS. Patrum, & Philosophorum argumentis euincitur: ijs tamen manifestiùs innotescit, qui Christianis virtutibus apprimè dediti eundem sibi intimum familiari consuetudine & reciproco amore experiuntur.

FINIS.